

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінанси, облік і аудит

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

Пояснювальна записка і розрахунки
до кваліфікаційної роботи

МРЕ.908.01.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 211-ФС-Д23

спеціальності 072 «Фінанси, банківська

справа, страхування та фондовий ринок»

(роботу виконано самостійно, відповідно
до принципів академічної доброчесності)

Раєвській І.

Керівник: доцент, канд. екон.наук

Бормотова М.В.

Рецензент: доцент, д-р екон. наук

Корінь М. В.

2025

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота магістра включає в себе 110 аркушів пояснювальної записки формату А4, 22 таблиці, 6 рисунків, 64 літературних джерел.

Актуальність теми. Основне джерело прибутку для банку - надання в позичку своїх кредитних ресурсів. У той же час основні збитки банки терплять від безпосередньо кредитної діяльності. Причиною такого положення є проведення деякими банками занадто ризикованої кредитної політики. Кредит є вирішальним фактором економічного зростання. Ефективне управління кредитною політикою сприяє раціональному розподілу фінансових ресурсів, забезпечуючи доступність коштів для платоспроможних позичальників, стимулюючи інвестиції та споживання.

Метою роботи є дослідження теоретичних положень та розробка методичних та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління кредитною політикою банку.

Предметом дослідження є теоретичні основи, методичні підходи, методи управління кредитною політикою банку.

Об'єктом дослідження є кредитна політика ПАТ «Райффайзен Банк».

Методи дослідження – узагальнення та порівняння, структурно-логічний, статистичний, аналітичний, коефіцієнтний.

Інформаційною основою дослідження є праці учених по теорії управління кредитною політикою банку, відповідні чинні правові та нормативно-законодавчі акти, а також матеріали періодичних видань, монографії, фінансова звітність ПАТ «Райффайзен Банк» за період дослідження.

Ключові слова: КРЕДИТНА ПОЛІТИКА, УПРАВЛІННЯ, ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ, СТАН КРЕДИТНОГО РИНКУ, МЕТОДИКА ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ, ЛІМІТ КРЕДИТУВАННЯ

ABSTRACT

The master's qualification work includes includes, 102 pages of an explanatory note in A4 format, 22 tables, 6 figures, and 64 references.

Relevance of the topic. Main source of the banks profit is interest from lending of banks credit funds. At the same time the main loses are also coming from the same crediting events. It's happening because some of the banks are conducting very risky credit policy. Crediting is the decisive factor for economic growth. Effective credit policy management stimulates adequate financial resources distribution, providing availability of funds to creditable loaners and at the same time stimulates business investment environment and consumption.

The purpose of the study is researching of theoretical bases and developing of methodological and practical steps for bank credit policy efficiency growth.

The subject of the study are theoretical bases, methodological approaches, management systems, bank credit policy management options.

Object of the study is PJSC "Raiffeisen Bank" credit policy.

Research methods - generalization and comparison, structural-logical, statistical, analytical, coefficient.

The information basis of the study are the works of scientists on the theory credit management policy, current legal and regulatory acts governing the credit bank policy, as well as materials of periodicals, monographs, financial statements of PJSC "Raiffeisen Bank" for the period of research.

Keywords: CREDIT POLICY, MANAGING, FORMING FACTORS, CREDIT MARKET CONDITION, CREDITWORTHINES ANALYSES METHODS, CREDITING LIMITS.

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

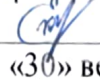
Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,
професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кіріна
«30» вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ Раєвській Ілліяс

1 Тема «Управління кредитною політикою банку»

керівник Бормотова Марина Валентинівна, канд. екон. наук, доцент
затверджені розпорядженням по економічному факультету від «21» жовтня
2024 року №21/24

2 Строк подання студентом закінченої роботи «30» грудня 2024 року.

3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення сутності процесу оцінки вартості підприємства

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) виявити економічну сутність кредитної політики банку, дослідити теоретичні підходи до факторів формування кредитної політики, провести фінансово-економічний аналіз діяльності ПАТ «Райффайзен Банк» та його

кредитної політики, розробити заходи щодо удосконалення кредитної політики банку

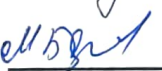
5 Перелік графічного матеріалу наукові підходи щодо визначення сутності кредитна політика, структура та динаміка пасивних рахунків ПАТ «Райффайзен Банк», аналіз структури та динаміки активних рахунків, аналіз структури та динаміки доходів, показники рентабельності діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», структура кредитів за видами економічної діяльності, аналіз кредитного портфелю, методи зменшення кредитного ризику, заходи щодо удосконалення кредитної політики ПАТ «Райффазейн Банк», результати оцінки кредитоспроможності, встановлення ліміту кредитування для фізичних осіб за результатами комплексної методики оцінки їх кредитоспроможності

6 Дата видачі завдання «30» вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітки
Вибір теми та її затвердження	2.10.24 - 5.10	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	6.10 - 19.10	
Консультація з керівником щодо організації роботи	20.10 - 27.10	
Огляд джерел інформації	28.10 - 11.11.	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	11.11 - 15.11	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	16.11 - 25.11	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	26.11- 25.12	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	26.12- 10.01.25	

Студент Рясвскій І.

Керівник Бормотова М.В.

Зміст

Вступ	8
1 Дослідження теоретичних основ управління кредитною політикою банку	11
1.1 Сутність кредитної політики банку та її види	11
1.2 Функції та механізм кредитної політики	19
1.3 Фактори формування та реалізації кредитної політики банку	28
1.4 Ресурси комерційного банку та його кредитний потенціал	34
Висновки до першого розділу	38
2 Комплексний фінансово-економічний аналіз діяльності ПАТ «Райффайзен Банк»	40
2.1 Дослідження сучасного стану кредитного ринку України	40
2.2 Аналіз активів, пасивів, фінансової стійкості та рентабельності ПАТ «Райффайзен Банк»	47
2.3 Аналіз кредитної політики банку	61
Висновки до другого розділу	65
3 Удосконалення кредитної політики банку	69
3.1 Заходи щодо покращення кредитної політики з точки зору оптимізації ризиків	69
3.2 Методика оцінки кредитоспроможності юридичної особи-позичальника	78
3.3 Встановлення ліміту кредитування для фізичних осіб за результатами комплексної методики оцінки їх кредитоспроможності	82

					МРЕ 908.01.04 ПЗ				
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Управління кредитною політикою банку	Літ.	Арк.	Архівів	
Розроб.		Расвський І.	<i>I. Rasvskyi</i>	30.01.25					
Перевір.		Бормотова М.	<i>M. Bormotova</i>	31.01.25			4	112	
Н. Контр.		Тройнікова	<i>O. Troynikova</i>			УкрДУЗТ			
Затверд.		Кірдіна О.Г.	<i>O. G. Kirдина</i>	8 сі 25		6			

Висновки до третього розділу	89
Висновки	87
Список використаних джерел	96
Додаток А Фінансова звітність АТ «Райффазен Банк» за 2023 рік	104
Додаток Б Фінансова звітність АТ «Райффазен Банк» за 2022 рік	108
Додаток В Фінансова звітність АТ «Райффазен Банк» за 2021 рік	111

					МРЕ 908.01.04 ПЗ	Арк.
						5
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		5

Вступ

Сучасний стан банківської системи України досить складний. Головна мета банку, як комерційного підприємства - одержання прибутку. У нормально працюючій економіці, основне джерело прибутку для банку - надання в позичку своїх кредитних ресурсів. У той же час основні збитки банки терплять від безпосередньо кредитної діяльності. Причиною такого положення є проведення деякими банками занадто ризикованої кредитної політики. Кредит є вирішальним фактором економічного зростання. Ефективне управління кредитною політикою сприяє раціональному розподілу фінансових ресурсів, забезпечуючи доступність коштів для платоспроможних позичальників, у тому числі юридичних та фізичних осіб, стимулюючи інвестиції та споживання.

Актуальність дослідження набуває особливого значення в умовах військового стану, отже реальний рівень доходів громадян падає, а підприємства стикаються із проблемами невизначеності подальшої господарської діяльності. Крім того, кредитні операції надають банкам основну частину доходів. В таких умовах ризики для результативної кредитної політики підвищуються.

Проблеми формування ефективної кредитної політики банку досліджували такі вчені як Баланюк М.В. [2], Волкова В. В. [5], Герасименко А. В. [6], Гуцал І. С. [10], Демчук Н. І. [12], Дзюблюк О.В. [13], Довгань Ж.М. [15], Ісаян А. М. [23], Карчева Г. Т. [25], Криклій О.А. [29], Маслак Н.Г. [29], Макаренко Ю.П. [32], Рудевської В.І. [51], Череп О.Г. [55] та інших.

Незважаючи на достатньо велику кількість публікацій та теоретичних досліджень, питання підвищення ефективності управління кредитною політикою банків в Україні залишаються актуальними і потребують подальшого науково-практичного обґрунтування.

Мета магістерської роботи полягає в дослідженні теоретичних положень та розробці методичних та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління кредитною політикою банку.

Відповідно до вказаної мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- розглянути теоретико-методичні засади управління кредитною політикою банку;
- визначити економічну сутність кредитної політики комерційного банку;
- провести дослідження сучасного стану кредитного ринку України
- проаналізувати фінансово-економічну діяльність ПАТ «Райффайзен Банк» і особливо його кредитну політику та роль на кредитному ринку;
- розробити заходи щодо удосконалення процесу управління кредитною політикою ПАТ «Райффайзен Банк»

Предметом дослідження є теоретичні основи, методичні підходи, методи управління кредитною політикою банку. Об'єктом дослідження є кредитна політика банку.

У ході виконання магістерської роботи були отримані наступні елементи наукової новизни:

- набуло подальшого розвитку трактування сутності поняття «кредитної політики». Аналіз спільного та відмінностей у визначеннях різних вчених дозволяє сформулювати власне визначення кредитної політики та дане власне визначення, яке дозволяє комплексно врахувати її змістовну сутність;

Для вирішення поставлених у роботі завдань використані різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: логічного узагальнення, системного підходу, аналізу та синтезу, а також порівняння, узагальнення, табличний, графічний та коефіцієнтний методи, вертикальний та горизонтальний аналіз тощо.

Дипломна робота написана на базі діяльності ПАТ «Райффайзен Банк» з використанням його публічної звітності за 2021-2023 роки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції та рекомендації, сформульовані як результат дослідження, дозволяють ПАТ «Райффайзен Банк» підвищити ефективність управління кредитною політикою. Також запропоновані методичні підходи можуть бути використані в діяльності інших банківських установ для формування якісної ефективної кредитної політики.

За результатами виконаних у магістерській роботі досліджень була опублікована тези зроблена доповідь та надруковані тези «Особливості сучасного стану кредитного ринку України» в рамках участі у V Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific research: modern challenges and future prospects » 16-18 грудня 2024 в Мюнхені.

Відповідно до завдань магістерської роботи побудована її структура, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 64 найменувань та 3 додатків. Повний обсяг роботи складає 103 сторінки без додатків, в тому числі 22 таблиць та 6 рисунків.

1 Дослідження теоретичних основ управління кредитною політикою банку

1.1 Сутність кредитної політики банку та її види

Постійне розширення кредитного ринку в Україні і поява нових форм кредитних відносин у вітчизняній практиці банківського кредитування, що супроводжується змінами в складній системі правових норм, вимагають від банків підвищення якості кредитного менеджменту і перегляду свого підходу до формування кредитної політики. Сучасна кредитна політика банку повинна ґрунтуватися на нових економічних умовах, пов'язаних з військовою агресією Росії, і потребах суб'єктів економічних відносин в цих умовах. Крім того, вона повинна включати відповідні критерії управління кредитними процесами і кредитним ризиком. Кредитна політика банку дійсна тільки в тому випадку, якщо вона науково обґрунтована і формується відповідно до законів економіки і виявленими закономірностями управління діяльністю банку.

Проблему формування кредитної політики банку в процесі становлення і розвитку банківської системи обговорюють економісти Баланюк М.В. [2], Волкова В. В. [5], Герасименко А. В. [6], Гуцал І. С. [10], Демчук Н. І. [12], Дзюблюк О.В. [13], Довгань Ж.М. [15], Ісаян А. М. [23], Карчева Г. Т. [25], Криклій О.А. [29], Маслак Н.Г. [29], Макаренко Ю.П. [32], Рудевської В.І. [51], Череп О.Г. [55] та інших. Основна увага в цих дослідженнях була зосереджена на сутності та управлінні кредитною політикою. Незважаючи на значну кількість публікацій та теоретичних розробок, теоретичні засади та практична реалізація кредитної політики українських банків потребують подальшого наукового та практичного обґрунтування.

У сучасній економічній літературі існують дві паралельні позиції щодо змісту кредитної політики банків. По-перше, під кредитною політикою на макроекономічному рівні зазвичай розуміють банківську політику. По-друге,

кредитна політика на мікроекономічному рівні, як правило, розглядається (у вузькому сенсі) як політика конкретного банку в області управління кредитами.

Але не всі економісти дотримуються цієї точки зору. Деякі вчені колишньої радянської економічної школи вважають, що кредитна політика - це більш широке поняття, ніж банківська політика. Така позиція пояснюється тим, що вчені розглядають кредитну політику тільки на макроекономічному рівні як державну політику, а банківську політику - на певному банківському рівні.

Наприклад, у фінансово-кредитному словнику кредитна політика трактується як невід'ємна частина економічної політики, система показників в області кредитування національної економіки і населення, що проводиться державою для вирішення соціально-економічних проблем, зміцнення грошового обороту. У ньому також пояснюється, що кредитна політика повинна включати розробку науково обґрунтованих концепцій організації кредитних відносин, постановку завдань в області кредитування національної економіки і населення, а також здійснення практичних заходів щодо їх реалізації. У процесі розробки концепції визначається наступне: сфера кредитних відносин; поєднання фінансових і кредитних методів розподілу і перерозподілу коштів; взаємозв'язок кредитування з організацією обороту коштів; принцип кредитування; співвідношення економічних і організаційних методів. Крім того, зміна одного з елементів кредитної політики вимагає часткового або повного перегляду інших елементів.

Частково погоджуючись з таким визначенням економічної сутності кредитної політики, слід зазначити, що такий макроекономічний підхід не дозволяє в сучасних ринкових умовах повною мірою оцінити роботу конкретного комерційного банку з точки зору організації кредитних відносин з клієнтами. Крім того, неоднозначно трактується вираз "науково обґрунтовані концепції організацій, пов'язаних з кредитуванням", що використовується при визначенні основних особливостей кредитної політики. Справа в тому, що

визначення поняття "поняття" також має різницю в науковому поясненні. Тлумачний словник української мови описує поняття "концепт" як "ідею, теоретичну надбудову". Проте, західні вчені частіше трактують концепт як детальний план, керівництво до дії. Об'єктивність економічного закону розвитку суспільства надійно визначає суть кредитної політики, яка розробляється і реалізується в основному на макроекономічному рівні. Але це не означає, що зміст кредитної політики банку формується тільки під його впливом. Навпаки, посилюється вплив надбудовних структур. Наприклад, у міру посилення державного регулювання економіки зростає і вплив держави. Однак ступінь впливу суб'єктивних факторів в кредитній політиці конкретного комерційного банку, безсумнівно, набагато вище, ніж у держави або центрального банку. Відома формула "політика-це інтенсивне вираження економіки" означає, що політика визначається економічними відносинами. Але чіткого взаємозв'язку між економікою і політикою не існує. Взаємозв'язок між ними допускає певну свободу в прийнятті реальних рішень. Політична діяльність як похідна від економічної діяльності має вищий рівень незалежності .

Слід зазначити, що на основі аналізу теоретичних уявлень про поняття "кредитна політика" в економічній літературі немає єдиної думки щодо розуміння даного визначення. Різні підходи до визначення сутності кредитної політики представлені в таблиці 1.1. Автором було визначені особливості кожного підходу до трактування поняття «кредитна політика банку»

Обсяг заяви варіюється від позиції про те, що кредитна політика - це система принципів, встановлених Центральним банком і державами кредитної сфери для регулювання процесу кредитування банків, до точки зору про те, що кредитна політика повинна визначати склад кредитного портфеля і встановлювати стандарти прийняття кредитних рішень.

Частіше за все кредитна політика розглядається вітчизняними вченими та практиками як стратегія і тактика банку в сфері кредитних операцій Ю.П. Макаренко, А.В. Шевченко дають наступне визначення кредитної політики

Таблиця 1.1 - Основні теоретичні підходи до трактування поняття «кредитна політика банку»

Автор	Особливості визначення	Визначення
1	2	3
М.В. Баланюк [2]	Документ	Документ, що визначає основні цілі та напрямки кредитної діяльності банку на перспективу.
І.С. Гуцал [10]	Система організаційно-управлінських заходів	Система організаційно-управлінських заходів забезпечення діяльності з видачі кредиту із визначенням функцій та конкретних дій працівників банку, відповідальних за проведення кредитних операцій [11, с. 6].
О.В. Дзюблюк, Л.М. Прийдун [13]	Заходи і дії банку	Сукупність заходів та дій щодо формування складу кредитного портфеля і контролю над ним як єдиним цілим, а також встановлення стандартів для прийняття конкретних рішень.
О.В.Добровольська, В.М. Йолтухівський [14]	Система стратегічних цілей	Розроблена система стратегічних цілей діяльності банку в межах надання кредитів і відповідних механізмів ефективної реалізації цих цілей.
Ж.М. Довгань [15]	Комплекс заходів	Комплекс заходів банку щодо підвищення прибутковості кредитних установ і зниження кредитного ризику.
О.В. Єрмошкіна [17]	Спосіб виконання етапів процесу кредитування,	Спосіб виконання послідовно пов'язаних етапів процесу кредитування, де принципи являють собою основу її визначення і спосіб її здійснення»
А.М. Ісаян, В.Г. Сословський [23]	Забезпечення безпеки	Забезпечення безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій, тобто уміння звести до мінімуму кредитний ризик.
Г. Т. Карчева [25]	Частина філософії	Частина філософії банківського бізнесу, яка визначає внутрішню банківську процедуру видання кредиту, документообіг, моніторинг за кредитним портфелем, роботу з проблемними кредитами, встановлення процентних ставок по кредиту/
О.А. Криклій, Н.Г. Маслак [30]	Напрями, принципи, цілі кредитної діяльності	Визначає основні напрями кредитного процесу, пріоритети, принципи та цілі певного банку на кредитному ринку – стратегія кредитної діяльності банку, і передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод – тактика банку щодо організації процесу кредитування.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Ю.П. Макаренко, А.В. Шевченко [32]	Стратегія і тактика банку	Стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності.
Т.В. Майорова [33]	Забезпечення безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій	Забезпечення безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій, тобто в умінні звести до мінімуму кредитний ризик». Кредитна політика – це визначення того рівня ризику, який може взяти на себе банк
О.Г. Череп, Г.О. Куц [58]	Складова частина загальної політики банку	Є складовою частиною загальної політики банку, спрямованої на досягнення його стратегічних цілей: дотримання фінансової стійкості, надійності, ліквідності та платоспроможності банку; реалізується через кредитний механізм і пов'язана із раціональною організацією кредитних відносин, їх управлінням та регулюванням для досягнення конкретних цілей окремого комерційного банку.

Кредитна політика – це стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності. Це визначення частково описує сутність кредитної політики та виділяє окремі її складові – стратегію та тактику проведення кредитних операцій [31]. Крім цього у кредитній політиці банку необхідно враховувати додатковий набір складових. Офіційний сайт Асоціації українських банків також визначає кредитну політику комерційного банку як стратегію і тактику банку щодо залучення коштів [42]. Дослідник кредитного механізму у вітчизняних банках професор Гуцал І.С. вважає, що кредитна політика являє собою систему організаційно-управлінських заходів забезпечення діяльності з видачі кредиту із визначенням функцій та конкретних дій працівників банку, відповідальних за проведення кредитних операцій [10]. Дане визначення охоплює більший перелік складових кредитної політики, але

не можна погодитися із тим, що «кредитна політика» вважається тотожною «організаційно-управлінській системі».

Серед вчених-економістів широко поширена думка, що економічна сутність "кредитної політики" проявляється в управлінні всіма формами і видами руху кредитів. Отже, кредитна політика-це політика як в області надання та придбання кредитів (всіх видів), так і в області оцінки кредитного ризику в цих підприємствах.

Підхід Майорової Т.В. до визначення кредитної політики банку такий: "Суть кредитної політики банку полягає в безпеці, надійності і прибутковості кредитних операцій, тобто в мінімізації кредитного ризику". Тому, на думку дослідників, кредитна політика-це визначення рівня ризику, який банки можуть взяти на себе [33].

На наш погляд, найбільш прийнятною інтерпретацією кредитної політики банку, яке може бути використано в якості основи для подальшого вивчення економічної сутності, є визначення О. А. Криклій і Н. Г. Маслак. Кредитна політика - система принципів та цілей певного банку на кредитному ринку, яка передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод [30]. Таке визначення кредитної політики дозволяє комплексно врахувати її змістовну сутність.

Далі визначимо сутність терміну „управління”. Найпоширенішим серед науковців є визначення управління як системи технічних, економічних та соціальних заходів, спрямованих на координацію дій того чи іншого об’єкта. В нашому випадку під управлінням кредитною політикою слід розуміти систему організаційних, мотиваційних та контрольних заходів, що пов’язані із наданням та погашенням банківських позичок.

Формування кредитної політики на макроекономічному рівні, здійснюване Національним банком України, вимагає уточнення взаємозв’язку між такими поняттями, як "банківська політика" і "кредитна політика". Без визначення загального поняття (банківської політики) важко і не завжди

можливо правильно оцінити роль і значення приватного поняття – кредитної політики.

Традиційно за межами комерційного банку існує кредитна політика банку, зміст якої реалізується в руслі єдиної грошово-кредитної політики держави, а кредитна політика банку є внутрішньою, що формується самим банком.

Для того щоб прояснити економічну сутність кредитної політики банку і механізм її формування, а також сформулювати науково обґрунтоване визначення поняття "кредитна політика банку", необхідно детально проаналізувати семантику її складових - "політика", "кредит" і "кредитна політика кредитування". Схематично вивчення понятійної основи терміна "кредитна політика банку" представлено на рисунку 1.1.

Кредитна політика банку передбачає виділення суб'єктів, що здійснюють управління кредитною діяльністю, та їх об'єктів. Процес управління триває. Вплив кредитної політики як механізму управління направлено на зміну параметрів об'єктів, що характеризують кредитні відносини відповідних суб'єктів. Сама назва політики вже визначає основну мету її впливу-кредитування. Якщо розглядати кредити як сукупність економічних відносин, то можна зробити висновок, що на кредити і кредитні продукти, що формуються банками, завжди впливають об'єктивні економічні закони, що реалізуються за допомогою кредитної політики.

Таким чином, прогресивна кредитна політика, як важливий елемент надбудови, реалізується персоналом банку, правильно усвідомлюється акціонерами, основними клієнтами банку, державними органами управління та іншими структурами, що сприяють розвитку банку. Це стане важливою рушійною силою для підвищення його ефективності, і навпаки, неадекватна кредитна політика призводить до затримки в розвитку банків, погіршення їх фінансового стану і, можливо, банкрутства.

Перелічені вище положення, що пов'язані із з'ясуванням: основних властивостей, суб'єктів, об'єктів, функцій та ролі кредитної політики; дають

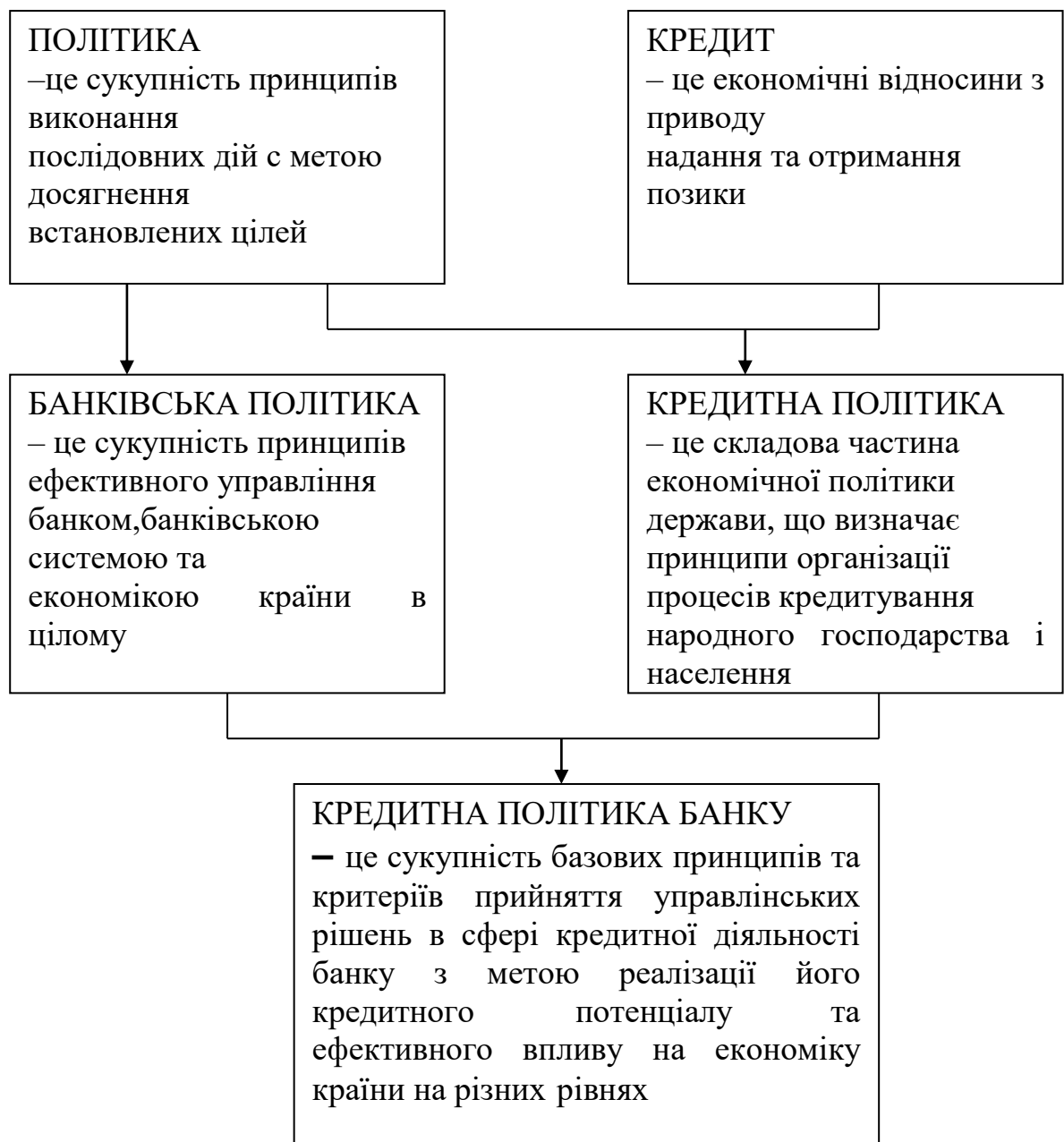

Рисунок 1.1 - Схема формулювання поняття «кредитна політика банку»

змогу визначити сутність кредитної політики банку, як сукупності базових принципів та критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних рівнях.

Специфіка діяльності банку, як управляючого економічними відносинами в моделі «кредитор-позичальник», вимагає структурувати

кредитну політику банку за основними цілями управління:

- кредитна політика банку, що направлена на управління кредитним потенціалом та внутрішніми кредитними процесами;
- кредитна політика банку, що направлена на управління діяльністю його клієнтів.

Таким чином, кредитна політика банку, в якості базового елемента процесу управління кредитним портфелем, визначає довгострокові цілі банку в кредитній діяльності, враховуючи загальну спрямованість функціонування банку, а також інструменти і процедури безпосередньої роботи працівників в процесі здійснення управління.

1.1 Функції та механізм кредитної політики

В даному сенсі під функцією розуміється та робота, яку виконує кредитна політика. Усі функції кредитної політики можна згрупувати в дві групи: загальні та специфічні.

До загальних функцій кредитної політики можна віднести:

- комерційну функцію, що проявляється в цільовій орієнтації банку на отримання прибутку;
- стимулюючу функцію, що проявляється в задоволенні потреб держави та клієнтів банку в кредитних ресурсах;
- контролюючу функцію, що направлена на оцінку кредитних ризиків та їх мінімізацію.

До специфічних функцій кредитної політики слід віднести:

- формування системи цілей управління кредитною діяльністю банку;
- забезпечення узгодженості інтересів різних кредиторів та позичальників;
- оптимізацію окремих кредитних продуктів та кредитного портфелю банку загалом.

Виходячи з цього, кредитна політика банку є одним з найважливіших інструментів запобігання ризикам, а її головне призначення полягає у встановленні ключових принципів, яких мусять дотримуватися менеджери та керівники банку при плануванні кредитної діяльності та видачі кредитів.

Тип кредитної політики банку спрямований на мінімізацію кредитного ризику, що розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Виділяють наступні типи кредитної політики банку: консервативний, поміркований, агресивний.

Консервативний тип кредитної політики банку спрямований на мінімізацію кредитного ризику разом з бажанням не відставати від загальних тенденцій ринку. Така мінімізація розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Орієнтуючись на даний тип кредитної політики, банк не намагається отримувати високі доходи за рахунок значного розширення обсягів кредитної діяльності. При застосуванні даного типу кредитної політики характерною особливістю є скорочення кола позичальників та здійснення пролонгації кредитів виключно надійним клієнтам. Суттєво скорочуються строки надання кредиту та його розміри, збільшується вартість кредиту. Наслідком впровадження такої політики може бути досягнення стабільного фінансового стану в короткостроковій перспективі та ймовірність втрати ринку та конкурентних переваг. Методами реалізації даної політики є:

- жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності позичальників;
- мінімізація строків надання кредитів та їх обсягів;
- жорсткі умови надання кредиту та підвищення його вартості;
- використання жорстких процедур ліквідації проблемної заборгованості.

Поміркований тип кредитної політики характеризує типові умови її здійснення у відповідності до загальноприйнятих банківською практикою та орієнтується на середній рівень кредитного ризику. Основною метою такої політики є орієнтація на такий рівень кредитного ризику, що дозволяє максимізувати фінансову стабільність банку як у короткостроковій

перспективі, так і в довгостроковій. У більшості випадків є відображенням усереднених умов здійснення кредитної політики на ринку з огляду на загальноприйняту фінансову практику.

Агресивний тип кредитної політики за пріоритетну мету ставить максимізацію прибутку у короткостроковій перспективі за рахунок розширення обсягів кредитної діяльності, зайняття більшої частки ринку. Впровадження такого типу кредитної політики супроводжується ігноруванням високого рівня кредитного ризику, що супроводжує такі операції. Таким чином, кредит поширюється на максимальну кількість клієнтів, включаючи найбільш ризиковані їх групи. Може збільшуватися період надання та обсяг кредиту, пролонгуватися борг, знижуватися вартість кредиту. Разом із зростанням частки ринку та збільшенням потенційного прибутку може спостерігатися зниження платоспроможності та ліквідності банку.

Методами реалізації такої політики є надання кредитів більш ризиковим категоріям позичальників; збільшення строків надання кредитів та їх розмірів; зниження вартості кредитів до мінімально можливого рівня; надання позичальникам можливості пролонгації кредиту.

Відповідно до основних функцій та завдань кредитної політики в банку різні дослідники виділяють різні класифікаційні ознаки для виділення окремих видів кредитної політики. Систематизувавши існуючий науковий доробок з цього питання, можна запропонувати наступну класифікацію кредитної політики банку (таблиця 1.2).

Роль кредитної політики банку визначається її основною властивістю, як інструмента управління, і полягає в організації ефективного управління банком, а також ефективного впливу на економіку країни на різних рівнях. На макроекономічному рівні слід підкреслити важливе значення кредитної політики в процесах формування, розподілу та перерозподілу національного доходу, в організації планування і регулювання грошового обороту держави, а на мікроекономічному рівні (рівні окремого банку) в забезпеченні стабільності

Таблиця 1.2 – Види кредитної політики

Критерій поділу	Види кредитної політики банку
суб'єкти кредитних відносин	– щодо суб'єктів корпоративного бізнесу – щодо суб'єктів малого та середнього бізнесу – щодо фізичних осіб-підприємців – щодо домашніх господарств
форми кредиту	– по наданню споживчого кредиту – по державному кредиту – по іпотечному кредиту – по банківському кредиту – по міжнародному кредиту
термін	– в сфері короткострокового кредитування – в сфері середньострокового кредитування – в сфері довгострокового кредитування
цільве використання та забезпеченість	– по наданню цільових забезпечених кредитів – по наданню нецільових кредитів
галузева спрямованість	– по кредитуванню промислових підприємств (важкої, легкої, харчової промисловості) – торгових організацій – будівельних організацій – транспортних підприємств – сільськогосподарських організацій тощо
місце реалізації	– на місцевому рівні – на регіональному рівні – на національному рівні – на міжнародному рівні
ціна кредиту	– по наданню стандартних кредитів – по наданню пільгових кредитів – по наданню проблемних позичок (під підвищені відсотки)
метод кредитування	– при кредитуванні по залишку – при кредитуванні по обороті

діяльності банку, його надійності, рентабельності і ліквідності, адекватності діяльності банку потребам його клієнтів. Роль кредитної політики банків в економіці країни пояснюється її важливим значенням в процесі перерозподілу грошових коштів між галузями та сферами ринкової економіки через банки; фінансування та кредитування потреб економіки на не інфляційній основі, тобто без випуску в обіг додаткових грошових знаків.

Формування та реалізація кредитної політики банку пов'язані як з

економічними, так і з адміністративно-управлінськими інструментами, важелями та методами, які складають основу механізму формування та реалізації кредитної політики. Поняття механізму формування та реалізації кредитної політики не є новим для економічної науки, але на сьогодні немає достатніх підстав вважати його ґрунтовно дослідженим.

Під поняттям «механізм» у техніці традиційно розуміють спосіб функціонування певної системи, пристрій, що передбачає чи перетворює рух, складовими компонентами якого є: вхідна ланка, яка отримує рух від двигуна, вихідна, яка з'єднана з робочим органом машини та регулювальний пристрій. Дане визначення можна адаптувати до механізму формування та реалізації кредитної політики [37].

Для визначення сутності механізму формування та реалізації кредитної політики банку необхідно врахувати наступні методологічні основи:

- основним призначенням механізму формування та реалізації кредитної політики банку є організація процесу кредитування, який набуває певної спрямованості та цільових орієнтирів у зв'язку з функціонуванням останнього;
- механізм формування та реалізації кредитної політики включає в себе як організацію процесу кредитування, так і дії суб'єктів управління через економічні й управлінські методи і важелі, що впливають на реалізацію кредитних відносин;
- механізм формування та реалізації кредитної політики банку не є статичним, а постійно розвивається, пройшовши ряд стадій від простої функціональної до складної управлінської системи;
- ефективне функціонування механізму формування та реалізації кредитної політики банку, який підпорядковує інструменти, важелі та методи впливу на процес кредитування, залежить від повноти забезпечення економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин;
- забезпечуючи реалізацію процесу кредитування, механізм формування та реалізації кредитної політики банку охоплює і регулятивні дії, спрямовані на його адаптацію до швидкозмінної господарської ситуації.

Таким чином, механізм формування та реалізації кредитної політики банку представляє собою систему дій та організаційно-економічних прийомів, інструментів впливу, за допомогою яких вводиться в дію процес кредитування; регулювання даного механізму здійснюється відповідно до визначених принципів.

Механізм формування та реалізації кредитної політики банку передбачає, що дані процеси відбуваються на основі інтеграції взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів, які можуть кількісно і якісно змінюватися під дією різноманітних факторів.

Основними елементами механізму формування кредитної політики банку можна вважати: цілі кредитної діяльності банку, що проявляються у формуванні стратегії та тактики кредитування, розробці цільових проектів, планів розвитку тощо; принципи організації кредитної діяльності та формування кредитної політики;

- фактори, що визначають кредитну політику банку;
- кількісні характеристики кредитної діяльності: обов'язкові, що встановлені чинним законодавством, та ті, що приймаються до виконання правлінням банку;
- якісні характеристики кредитної політики та кредитних продуктів банку.

Результатом успішної взаємодії всіх елементів механізму формування кредитної політики банку є розробка кредитної політики, механізм ефективної реалізації якої передбачає у своїй структурі наявність двох наступних ланцюгів:

- механізм фінансового забезпечення кредитної політики, основними елементами якого є джерела формування кредитних ресурсів, форми та методи залучення коштів;
- механізм банківського кредитування, що реалізується через різноманітні кредитні процедури та види кредитних продуктів.

Зупинимось на розкритті механізму формування та реалізації кредитної політики банку, а також його основних елементах. Слід зазначити, що поділ всього механізму формування та реалізації кредитної політики банку на окремі елементи є досить умовним, адже всі складові даного механізму тісно взаємодіють між собою, одночасно виконуючі функції різних за економічною сутністю компонентів. Так, наприклад, новий кредитний продукт банку, що розроблений у відповідності до останніх принципів кредитної політики, з часом може набувати популярності і серед інших банків, тим самим впливаючи на кредитний ринок в країні загалом, змінюючи його, а отже – поступово перетворюючись на фактор формування кредитної політики.

Кредитна політика банку проявляється у вигляді тактики роботи банку у формі проектів, планах розвитку банку, а найчастіше у формі визначеного переліку цілей банку, який складається в ієрархічному порядку. Виходячи із тлумачення термінів в українській мові можна визначити, що ціль – це те, до чого прагнуть, що треба здійснити [34].

Філософське тлумачення цілі є дещо відмінним від наведеного вище: ціль або мета розуміється як «один з елементів поведінки і свідомої діяльності людини, яка характеризує передбачення в мисленні результату діяльності і шляху його реалізації за допомогою певних засобів. Мета виступає як спосіб інтеграції різних дій людини в деяку послідовність або систему.

У зв'язку із цим цілі кредитної діяльності банку визначають кількісні та якісні характеристики його розвитку, оцінка ступеня досягнення яких дозволяє говорити про ефективність кредитної політики банку. Основним моментом при розробці кредитної політики є правильна постановка мети та вибір відповідних інструментів для її реалізації. При цьому для кожного банку, перш за все, повинні бути зрозумілими та чіткими цілі його кредитної діяльності.

На макроекономічному рівні метою кредитної політики країни, що проводиться банками на чолі з Національним банком України, є підтримка стабільності грошово-кредитної системи та забезпечення стійкого поступального розвитку економіки.

На мікроекономічному рівні цілі кредитної політики тісно взаємозв'язані і обумовлені стратегією банку в сфері кредитної діяльності. В українській мові стратегія трактується як наука про ведення війни або мистецтво управління суспільною, політичною боротьбою. «Стратегія (від грец. *strategia*) – це : а) мистецтво ведення великих операцій, кампаній і війни в цілому, а також підготовки озброєних сил держави до війни; б) найвище узагальнення військового мистецтва».

Під стратегією банку слід розуміти загальний напрям досягнення поставленої мети та ухвалення управлінських рішень. Разом з тим стратегію розглядають як загальний комплексний план, що забезпечує здійснення місії та досягнення цілей діяльності банку. Стратегія визначає цілі та основні шляхи їх досягнення, забезпечуючи дотримання єдиного напрямку дій. Отже, стратегія визначає мету перспективного розвитку, межі дій і управлінських рішень.

Стратегія банку – це генеральний план дій, що визначає пріоритети стратегічних завдань, ресурси та послідовність етапів досягнення стратегічних цілей. Головне завдання стратегії полягає в тому, щоб перевести діяльність банку з її нинішнього до майбутнього бажаного стану.

До основних стратегій розвитку банку належать:

- кредитно-інвестиційна (види, умови, обсяги і структура активних операцій, а також способи та засоби їх проведення і поведінки банку на відповідних сегментах ринку банківських послуг);

- депозитно-акумуляційна (види, умови, обсяги і структура пасивних операцій, зміст яких полягає у формуванні власних (власного капіталу) та позикових (залучених) коштів, а також поведінка банку на відповідних сегментах ринку, що враховує вплив зовнішніх і внутрішніх факторів);

- дивізіональна (регіональна, продуктова, споживча) – способи адаптації кредитно-інвестиційної та депозитно-акумуляційної стратегій залежно від особливостей регіону, продукту або конкретного кола споживачів [26, с. 56].

Виходячи з цього, до цілей кредитної політики банку можна віднести: формування та оптимізація кредитного портфелю банку; побудова системи

управління ризиками в сфері кредитування; підвищення ефективності кредитних операцій; удосконалення структури органів управління кредитною діяльністю банку.

Поставлені цілі можуть бути досягнуті лише при дотриманні наступних принципів формування кредитної політики банку:

- цільова спрямованість, тобто встановлення початкових цілей та чітке їх дотримання;
- маневреність, як здатність швидко реагувати на зовнішні та внутрішні фактори впливу на кредитну політику;
- оптимальність, тобто здатність скоординувати інтереси учасників кредитних відносин;
- ефективність, що оцінюється за мірою досягнення цілей формування кредитної політики;
- правомірність, як чітка відповідність чинному законодавству.

У принципах формування кредитної політики банку знаходить своє відображення власне економічна природа діяльності банку в суспільстві. Адже банки в економіці будь-якої країни виступають в трьох основних якостях: як звичайне підприємство, що прагне максимізувати свої прибутки; як сектор економіки, в якому задіяна значна частина трудового потенціалу держави, та як важливий інститут макроекономічного впливу на фінансовий сектор держави. Загальна мета діяльності банку повинна визначати пріоритети його політики з позиції прибутковості, рентабельності, ліквідності, мінімізації ризику, оптимізації кредитного портфеля. Основна мета працівників банку – це підвищення рівня поточних доходів. А державу, аналізуючи діяльність банку, цікавить, перш за все, його надійність та стабільність.

Слід підкреслити, що не може існувати єдиної кредитної політики для всіх без виключення банків. Кожен конкретний банк має формувати свою власну кредитну політику, враховуючи економічну, політичну, соціальну ситуацію в регіоні його функціонування або беручи до уваги всю сукупність зовнішніх та внутрішніх ризиків, що впливають на роботу даного банку.

Сукупний ризик банку підвищується, якщо він або не має власної кредитної політики, або користується кредитною політикою невисокої якості (суперечливою, нечіткою), або не зміг довести її положення до відома конкретних виконавців, що ставить під сумнів можливість її реалізації.

1.3 Фактори формування та реалізації кредитної політики банку

При розробці кредитної політики банкам доводиться враховувати цілу низку факторів, що мають безпосередній вплив на їх діяльність. Фактор (від лат. *factor* той, що робить, виробляє) – це істотна обставина в певному процесі, явищі [37]. Проблеми класифікації різних економічних явищ та процесів одержали широкого поширення у вітчизняній науковій літературі. Але дослідження проблеми класифікації факторів кредитної політики передбачає передусім звернення до їх загальної класифікації. У відповідності до наукових робіт Довгань Ж.М. виділити наступні групи факторів [15]:

- за ступенем впливу на результат фактори поділяються на основні та другорядні;
- стосовно об'єкта дослідження – на внутрішні та зовнішні;
- за залежністю від об'єкта дослідження – на об'єктивні, суб'єктивні та змішані;
- за ступенем поширеності – на загальні, приватні та специфічні;
- за часом дії – на постійні та змінні;
- за характером дії – на екстенсивні та інтенсивні;
- за своїм складом – на прості та складні;
- за можливістю виміру їх впливу – на вимірювані та не вимірювані.

Розглянута класифікація факторів є досить повною, вона включає достатній обсяг критеріїв, але, на наш погляд, для якісного дослідження факторів, що впливають на формування кредитної політики банку, загальної

класифікації недостатньо.

Щодо поділу факторів кредитної політики за рівнем впливу, то, як правило, сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти виділяють дві групи чинників, що впливають на процеси формування та реалізації кредитної політики банку: макроекономічні, що діють однаково на всі банки в країні і змінити які у банків немає можливості, та мікроекономічні, такі, що залежать від роботи конкретного банку і підлягають корегуванню зі сторони його керівництва [21].

Гуцал І.С. до внутрішніх факторів відносить ті, що пов'язані із конкурентоспроможністю установи банку і, зокрема, фінансовою стійкістю і надійністю банку, а зовнішні – із політичною та економічною ситуацією в країні, законодавчою базою, рівнем розвитку банківської інфраструктури, а також міжбанківською конкуренцією [10].

На підставі дослідження існуючих альтернативних поглядів на класифікацію факторів було сформовано концепцію. Отже, пропонується фактори, що визначають кредитну політику банку, залежно від рівнів її здійснення, поділити на три групи: фактори зовнішнього впливу, внутрішнього та фактори, що пов'язані із діяльністю його клієнтів (рисунок 1.3).

Рисунок1.3 - Класифікація факторів формування кредитної політики банку.

Останню групу факторів виділяємо у зв'язку із існуванням певної (обмеженої) можливості банку здійснювати вплив на діяльність своїх клієнтів. Результати дослідження та врахування таких факторів суттєво впливають на формування принципів банківської політики та розробку основних її складових: методики оцінки кредитоспроможності позичальників та оцінки рівня кредитного ризику.

В першу групу виділено фактори, що здійснюють зовнішній вплив на кредитну політику окремого банку з боку держави, а також державних та місцевих органів регулювання і нагляду. До них відносяться:

- загальний економічний стан країни та регіону, в якому функціонує банк;
- грошово-кредитна та фіскальна політика державних органів влади, що визначають рівень попиту на банківські кредити;
- кредитні ризики, що виникають на макроекономічному рівні.

На кредитну політику банку значний вплив має загальний стан економіки країни та регіону, в якому банк здійснює свою діяльність. Очевидно, що в кризових умовах банківська система не може бути стабільною, адже вона перебуває під впливом інфляції, кризи неплатежів, бюджетного дефіциту, падіння ВВП тощо. Наявність структурних диспропорцій у вітчизняній економіці, слабе конкурентне середовище свідчать про необхідність структурних реформ, направлених на підвищення конкурентоспроможності та ефективності економіки. Без подолання структурної слабкості економіки шляхом наполегливого проведення необхідних структурних перетворень надійність та ефективність кредитної політики як на макроекономічному, так і на рівні окремих банків будуть неминуче втрачені.

Багато в чому кредитну політику банку визначає грошово-кредитна та фіскальна політика держави, яку проводять Національний банк України та Міністерство фінансів України. НБУ реалізує державну політику, використовуючи загальні методи грошово-кредитного регулювання економіки:

встановлення офіційної облікової процентної ставки; проведення операцій на відкритому ринку з валютою та цінними паперами; встановлення економічних норм та нормативів діяльності комерційних банків. Політика НБУ відносно грошово-кредитного регулювання економіки шляхом зміни облікової ставки безпосередньо пов'язана, а точніше – багато в чому визначає попит на банківські позики на ринку, тобто потребу в позиках банку з боку його клієнтів.

Природно, що кредитна політика банків формується під впливом державної політики України, що проводиться НБУ, Міністерством фінансів, та іншими державними органами, в частині оподаткування банків, визначення порядку виконання окремих видів операцій (з цінними паперами, валютою, банківськими металами). Зростання можливостей для комерційного банку користування додатковими ресурсами (в тому числі по лінії міжбанківського кредиту) сприяє проведенню ліберальнішої кредитної політики, зниженню рівня процентних ставок. З іншого боку, високі ставки податків на банківський прибуток сприяють підвищенню процентних ставок за позиками і обмеженню довгострокових інвестицій.

До другої групи факторів, що визначають кредитну політику банку, слід віднести внутрішні чинники, що генеруються власне банком:

- місія та мета діяльності банку, його спеціалізація;
- стадія життєвого циклу банку та його конкурентна позиція;
- фінансово-економічний стан банку (рівень капіталізації, наявність запасу ліквідності тощо);
- кредитний портфель банку та його якість;
- рівень корпоративного управління;
- загальний рівень ризикованості кредитних операцій.

Стадія життєвого циклу банку визначається тим, як довго банк діє на ринку, чи напрацьована у нього клієнтська база, чи відомим є банк в регіоні тощо. Формулюючи свою власну кредитну політику, банк повинен враховувати стабільність депозитів, характер коливань та види депозитів. Для

зниження ризику ліквідності доцільно розраховувати коефіцієнти стабільності депозитів з урахуванням особливостей діяльності конкретного банку та керуватися отриманими даними при розміщенні депозитів в активи. Важливо також враховувати вплив процентного ризику, що виникає при формуванні депозитів.

Спектр кредитних операцій та послуг, що надаються конкретним банком на певному етапі його функціонування, не є незмінним, раз і назавжди встановленим. Існуючий пакет кредитних послуг постійно розвивається, удосконалюється та пристосовується до змін в економічному середовищі, фінансовій сфері тощо. Критерієм у визначенні видів та характеру операцій і послуг, що здійснюються банком є їх рентабельність та конкурентоспроможність. При цьому банки обов'язково повинні враховувати всі чинники, що на них впливають: попит, пропозиція, собівартість, ціна, етап життєвого циклу, на якому знаходиться кредитний продукт та інші. Слід зазначити, що розробка концепції розвитку конкретного банку в аспекті вдосконалення банківського обслуговування населення має базуватися на принципі необхідності розширення спектру банківських послуг.

Важливим фактором формування кредитної політики в банку є наявність системи сильного корпоративного управління. Корпоративне управління загалом спрямоване на захист інтересів вкладників та зведення до мінімуму асиметричності інформованості між органами управління банку, його власниками та клієнтами. Цих цілей, як правило, можливо досягти за допомогою схем страхування вкладів, вимог щодо адекватності капіталу, вимог до розкриття інформації (щодо продуктів, послуг та фінансової звітності), систем внутрішнього контролю та нагляду в оптимальному обсязі. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розглядає корпоративне управління в банках як «відносини між органами управління банку, його акціонерами та іншими зацікавленими сторонами. Корпоративне управління також задає схему визначення цілей компанії та визначає способи їх досягнення та моніторингу діяльності». В основних принципах Базельського

Комітету з банківського нагляду ставиться особливий наголос на правильних внутрішніх механізмах контролю як на способах сприяння якісному корпоративному управлінню в банках.

Неефективне управління ризиками знаходить віддзеркалення в їх підвищеній концентрації з розрахунку на одного позичальника, надмірному кредитуванні афілійованих і пов'язаних осіб, недалекоглядній кредитній політиці, недостатньому контролю над діяльністю ключових співробітників тощо. Вказані явища зустрічаються в будь-яких країнах, у тому числі і у високорозвинених: банківські кризи в США (середина 1980-х рр.) і в Японії (1990-і рр.), видачі кредитів, що відбулися в результаті незадовільної політики, а також крах британського банку Barings (1995 р.) через дії трейдера по цінних паперах Ніка Лісона (Nick Leeson).

Найбільш далекоглядним вітчизняним банкам, які прагнуть зміцнити свою конкурентоспроможність поряд із західними фінансово-кредитними установами, необхідно з одного боку, підвищити рівень свого корпоративного управління, і, з іншого боку, налагодити відбір надійних контрагентів, практика корпоративного управління яких здатна забезпечити ефективне використання кредитів і коштів від емісії цінних паперів. Одночасно підприємства реального сектора економіки, які вважають поліпшення корпоративного управління серйозним чинником підвищення своєї капіталізації, чекають від своїх фінансових партнерів настільки ж серйозного ставлення до цього важливого питання.

І, нарешті, до третьої групи факторів, відносяться чинники, що пов'язані із специфікою фінансово-господарської діяльності банківських клієнтів-позичальників, а саме: регіональна специфіка клієнтури банку; кредитоспроможність та платоспроможність позичальників банку; кредитні ризики, що пов'язані із діяльністю підприємств-позичальників.

Регіональна специфіка клієнтури банку проявляється в тому, що регіони України є неоднаковими за рівнем свого соціально-економічного розвитку. Є регіони експортно-орієнтовані, сільськогосподарські, промислові регіони та

інші. Тому при розробці кредитної політики комерційного банку необхідно зважати на специфіку регіональної клієнтури банку. Регіональна специфіка функціонування банку обумовлюється впливом: відносин, що склалися в регіоні, між банком і його клієнтами; спеціалізацією банківської діяльності та прибутковості; співвідношенням попиту і пропозиції на банківські операції і послуги в даному регіоні.

1.4 Ресурси комерційного банку та його кредитний потенціал

Для здійснення комерційної та господарської діяльності комерційні банки повинні мати у своєму розпорядженні певну суму грошових коштів, тобто ресурсів.

Ресурси кожного комерційного банку мають конкретну структуру, тобто співвідношення між власними та залученими й запозиченими коштами.

Ресурси комерційного банку - це сукупність грошових коштів, що знаходяться у його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій.

Ця структура складається насамперед під впливом конкретних умов: універсалізації чи спеціалізації, позицій на грошово-кредитному ринку, обсягу продуктів і послуг, які пропонують клієнтам, тощо.

Залишок коштів на рахунках клієнтів мають значну питому вагу у загальних пасивах і є ядром ресурсної бази українських комерційних банків.

Операції, за допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси, називаються пасивами. Мобілізовані шляхом здійснення пасивних операцій грошові кошти засновників банку, вкладників, кредиторів та інвесторів комерційні банки розміщують по різних напрямках через проведення активних операцій (таблиця 1.3).

Активні операції - це операції з розміщення мобілізованих комерційним банком ресурсів з метою отримання доходу та забезпечення ліквідності.

Таблиця 1.3 - Активні й пасивні операції комерційного банку

Активні операції		Пасивні операції	
Грошові кошти	-Акумулявання коштів на кореспондентському рахунку в НБУ. -Акумулявання коштів у касі. -Розміщення коштів на рахунках у інших банках рахунки (НОСТРО) - Розміщення коштів у депозити в інших банках	-Формування статутного капіталу. -Формування резервного фонду. -Формування страхових фондів. -Нерозподілений прибуток. -Результат переоцінки основних засобів.	Власні ресурси
Кредитний портфель	-Надання кредитів юридичним особам. -Надання кредитів фізичним особам. -Надання міжбанківських кредитів.	-Мобілізація коштів вкладників (юридичних і фізичних осіб) на рахунки до запитання, поточні, бюджетні, строкові. -Мобілізація коштів банків-кореспондентів на кореспондентські рахунки, відкриті в даному банку (рахунки ЛОРО). - Мобілізація коштів інших банків на строкові депозитні рахунки.	Залучені ресурси
Цінні папери на продаж	-Вкладання в державні та корпоративні цінні папери на продаж	-Отримання кредитів від інших комерційних банків. -Отримання кредиту у НБУ. -Емісія та розміщення власних боргових цінних паперів банку.	Позичені ресурси
Інвестиційний портфель	-Вкладання в державні та корпоративні цінні папери на інвестиції. -Вкладання в статутні фонди підприємств та організацій		
Майно та нематеріальні	-Вкладання в основні засоби. -Вкладання в товарно матеріальні – цінності. -Вкладання в нематеріальні активи.		

Активні операції комерційні банки здійснюють у межах реально наявних ресурсів, тобто у межах залишку грошових коштів на кореспондентському рахунку в НБУ.

Питання кредитного потенціалу комерційного банку зачіпає економічно обґрунтовані межі використання мобілізованих у банку джерел грошових коштів для надання кредиту і здійснення інших операцій банку. Дане питання має насамперед теоретичний аспект, а також важливе прикладне значення точки зору організації грошового обігу і роботи комерційного банку.

Мобілізація і концентрація вільних грошових коштів у господарстві-пріоритетна функція і економічний бізнес у діяльності комерційного банку. Від мобілізації і концентрації грошових коштів у банку залежить і кількість коштів, які шляхом кредитування, а також інших активних операцій включаються в процес відтворення. Завдання банку - в більшій мобілізації вільних грошових коштів та їх розміщення в оптимальні, з точки зору прибутковості банку, активи. Водночас проблема полягає в тому, що не вся сукупність мобілізованих у банку коштів вільна для здійснення активних операцій банку. Ця обставина, яка економічно обумовлена рядом об'єктивних причин, продовжує поняття кредитного потенціалу банку.

Комерційний банк запозичує вільні кошти своїх клієнтів і відразу бере на себе зобов'язання забезпечити вчасне повернення цих коштів. Зобов'язання банку - це вимоги до активів на фіксовану суму коштів, яку він повинен сплатити у визначений час у майбутньому.

Принципи надійності і ліквідності - необхідні умови існування комерційного банку. Суспільство не повинно ставити під сумнів платоспроможність, ліквідність або стійкість банківської системи, а вкладники повинні мати повну впевненість у надійності будь-якого банку. З цього випливає, що будь-який комерційний банк повинен створювати для себе резерв ліквідності і надійності від кожної операції одиниці залучених ним коштів.

Кредитний потенціал комерційного банку відображає величину мобілізованих у банку коштів за мінусом загального резерву ліквідності. Загальний резерв ліквідності комерційного банку залежить від норми обов'язкового резерву, який встановлюється Національним банком, і рівня

резерву ліквідності, який визначається банком для себе самостійно. Ліквідність банку – це його здатність своєчасно виконувати свої грошові зобов'язання.

Важливим компонентом банківського регулювання резерву ліквідності є вільне управління готівковими коштами в цілях підтримання каси на мінімально допустимому рівні і одночасне забезпечення прибутковості операцій. Кожний комерційний банк намагається створити мінімальний резерв ліквідності коштів і забезпечити максимальний кредитний потенціал, виходячи зі своєї ліквідності, надійності і прибутковості.

Ефективність коштів кредитного потенціалу банку досягається, якщо одночасно забезпечується необхідний мінімум ліквідності; використовується вся сукупність коштів кредитного потенціалу; отримується максимально високий прибуток з кредитного потенціалу.

Національний банк України для контролю за грошовими агрегатами шляхом зниження (збільшення) грошового мультиплікатора використовує норматив обов'язкового резервування як один з інструментів здійснення грошово-кредитної політики, тобто безпосередньо впливає на обсяги кредитних ресурсів комерційних банків. Отже, сума вільних кредитних ресурсів станом на конкретний час визначається:

$$\Sigma \text{ Вільних кредитних ресурсів} = \Sigma \text{ коштів на коррахунку} - \Sigma \text{ обов. резерву} - \Sigma \text{ серед. розміру коштів для здійснення поточ. платежів} \quad (1.1)$$

Важливою умовою забезпечення фінансової стійкості банку є підтримання постійного балансу між потребами в ресурсах і можливостями їх придбання за принципом достатності.

Підтримка оптимального співвідношення між ліквідністю і дохідністю є однією з головних умов забезпечення надійності та стійкості комерційного банку.

Висновки до першого розділу

В першому розділі магістерської роботи були досліджені теоретичні основи управління кредитною політикою банку, а саме:

- узагальнені основні напрямки тлумачення поняття «кредитна політика». Були досліджені існуючі визначення сутності кредитної політики. Таким чином, аналіз спільного та відмінностей у визначеннях різних вчених дозволяє сформулювати власне визначення кредитної політики. Кредитна політика - система принципів та цілей певного банку на кредитному ринку, яка передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод. Таке визначення кредитної політики дозволяє комплексно врахувати її змістовну сутність;

- розглянуті та систематизовані функції кредитної політики. До загальних функцій кредитної політики можна віднести: комерційну функцію, що проявляється в цільовій орієнтації банку на отримання прибутку; стимулюючу функцію, що проявляється в задоволенні потреб держави та клієнтів банку в кредитних ресурсах; контролюючу функцію, що направлена на оцінку кредитних ризиків та їх мінімізацію. До специфічних функцій кредитної політики слід віднести: формування системи цілей управління кредитною діяльністю банку; забезпечення узгодженості інтересів різних кредиторів та позичальників;

- досліджені фактори формування кредитної політики банку та їх класифікація. В першу групу виділено фактори, що здійснюють зовнішній вплив на кредитну політику окремого банку з боку держави, а також державних та місцевих органів регулювання і нагляду, а саме загальний економічний стан країни та регіону, в якому функціонує банк; грошово-кредитна та фінансова політика державних органів влади, що визначають

рівень попиту на банківські кредити; кредитні ризики, що виникають на макроекономічному рівні. До другої групи факторів, що визначають кредитну політику банку, слід віднести внутрішні чинники, що генеруються власне банком: місія та мета діяльності банку, його спеціалізація; стадія життєвого циклу банку та його конкурентна позиція; фінансово-економічний стан банку (рівень капіталізації, наявність запасу ліквідності тощо); кредитний портфель банку та його якість; рівень корпоративного управління; загальний рівень ризикованості кредитних операцій. І до третьої групи факторів, відносяться чинники, що пов'язані із специфікою фінансово-господарської діяльності банківських клієнтів-позичальників, а саме: регіональна специфіка клієнтури банку; кредитоспроможність та платоспроможність позичальників банку; кредитні ризики, що пов'язані із діяльністю підприємств-позичальників.

2 Комплексний фінансово-економічний аналіз діяльності ПАТ «Райффайзен Банк»

2.1 Дослідження сучасного стану кредитного ринку України

Найпоширенішою операцією комерційних банків, яка дає можливість отримати їм основну частину доходу є надання кредитів. Однак, загальні тенденції сучасного розвитку кредитних операцій вітчизняних банків свідчать про суттєве послаблення ролі банківського кредиту в забезпеченні виробничого сектора додатковими фінансовими ресурсами.

В сучасних умовах, пов'язаних із запровадженням воєнного стану та наслідками пандемії, спричиненої вірусом COVID-19, для України вкрай важливим є функціонування ефективної кредитної діяльності банківських установ, що сприяє збільшенню кількості робочих місць, появі нових суб'єктів господарювання та зайнятості населення, забезпечує соціально-економічний розвиток країни.

Аналіз динаміки кредитів, наданих клієнтам банківськими установами за 2019-2023 р. показав нестабільність у обсягах наданих кредитів (рисунок. 2.1). Побудовано за даними НБУ [40].

Так, за 2019-2023 роки обсяги наданих кредитів знижувалися з 1033430 млн. грн. у 2019 році до 1024852 млн. грн. у 2023 році. У 2020 році обсяг наданих кредитів зменшився на 7% порівняно з 2019 роком. А вже у 2021 році відбувся суттєвий ріст кредитів, які надані клієнтам, а саме на 104750 млн. грн. або на 10,9%. Така динаміка свідчить про нарощення потужностей банківськими установами, ураховуючи зменшення їхньої кількості на фінансовому ринку. Зменшення кредитного портфеля банків у 2022 та 2023 роках пояснюється негативними наслідками військового стану, що вплинуло на розвиток економіки країни, а відповідно і на доходи населення.

Варто також зазначити, що протягом аналізованого періоду відбулося скорочення частки кредитного портфеля в загальній структурі банківських

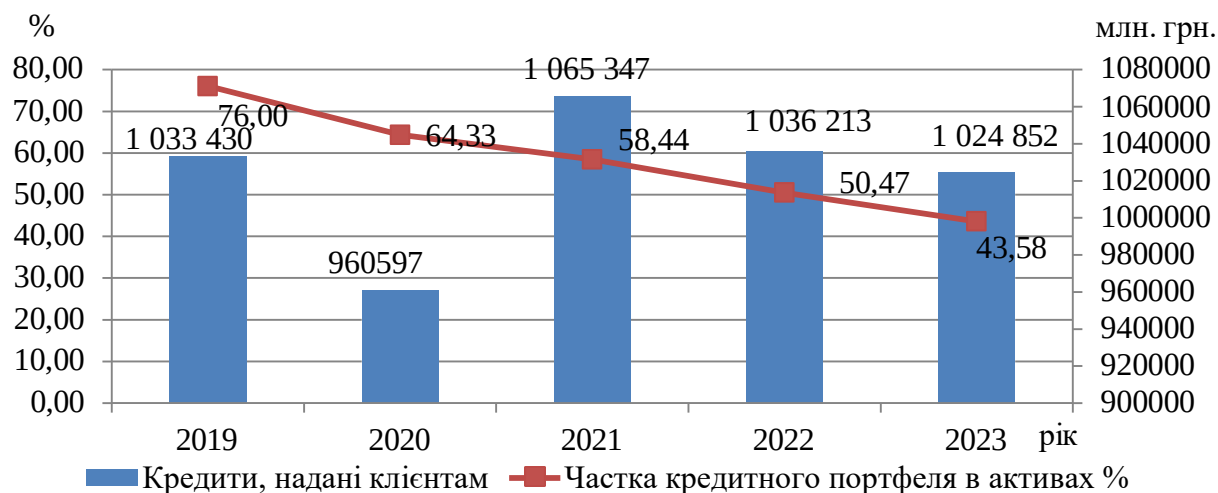

Рисунок 2.1 - Динаміка кредитного портфеля банків України
за 2019-2023 роки

активів, зокрема, у 2020 році їхня частка скоротилася на 11,67 в.п., у 2021 році ще на 5,89 в.п., у 2022 році їхня частка скоротилась на 7,97 в.п., а у 2023 році – на 6,89 в.п. Загалом скорочення становило у 2023 році порівняно з 2019 роком 32,42 в.п. Основною місією банків, як фінансових посередників, залишається перерозподіл акумульованих коштів шляхом кредитування економіки країни.

Розглянемо динаміку ВВП та обсяг наданих кредитів банківськими установами за період 2019–2023 роки (рисунок 2.2). Побудовано за даними НБУ [40].

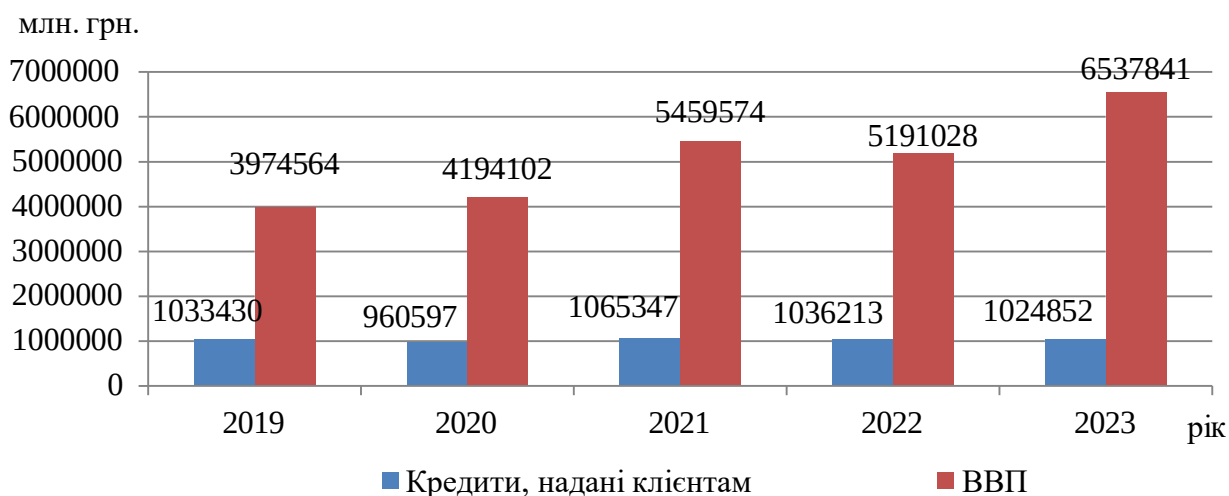

Рисунок 2.2 - Динаміка ВВП та обсягів наданих кредитів банками
України за 2019-2023 роки

Ефективне кредитування реального сектору вітчизняної економіки позитивно впливає на обсяги ВВП і як наслідок, насамперед, сприяє збільшенню кількості робочих місць та покращенню добробуту населення, збільшенню реалізації товарів та послуги. Протягом 2019-2022 рр. спостерігається зростання обсягів ВВП, однак, як видно з рисунку 2.2, темпи зростання ВВП значно перевищують темпи зростання обсягів наданих банківських кредитів, які не мають такої позитивної динаміки.

В першу чергу це пояснюється високими процентними ставками за кредитами та небажанням вітчизняних банків фінансувати реальний сектор економіки через високі кредитні ризики та наявність більш вигідних інструментів, які пропонує Національний банк України. Внаслідок коронавірусної кризи у 2019-2020 роках обсяги кредитування в Україні суттєво скоротилися, але у 2021 році порівняно з 2019 роком обсяг кредитів зріс на 3,1%. Розглядаючи 2022 рік, ми розуміємо, що у зв'язку з початком війни на нашій території за підсумками календарного року зменшився як ВВП, так і обсяг наданих кредитів. 2023 рік є роком зростання ВВП, але обсяги наданих кредитів несуттєво зменшились. Однак необхідно зазначити, що за весь досліджуваний період обсяги кредитування юридичних осіб значно перевищують обсяги кредитування фізичних осіб (рисунок 2.3).

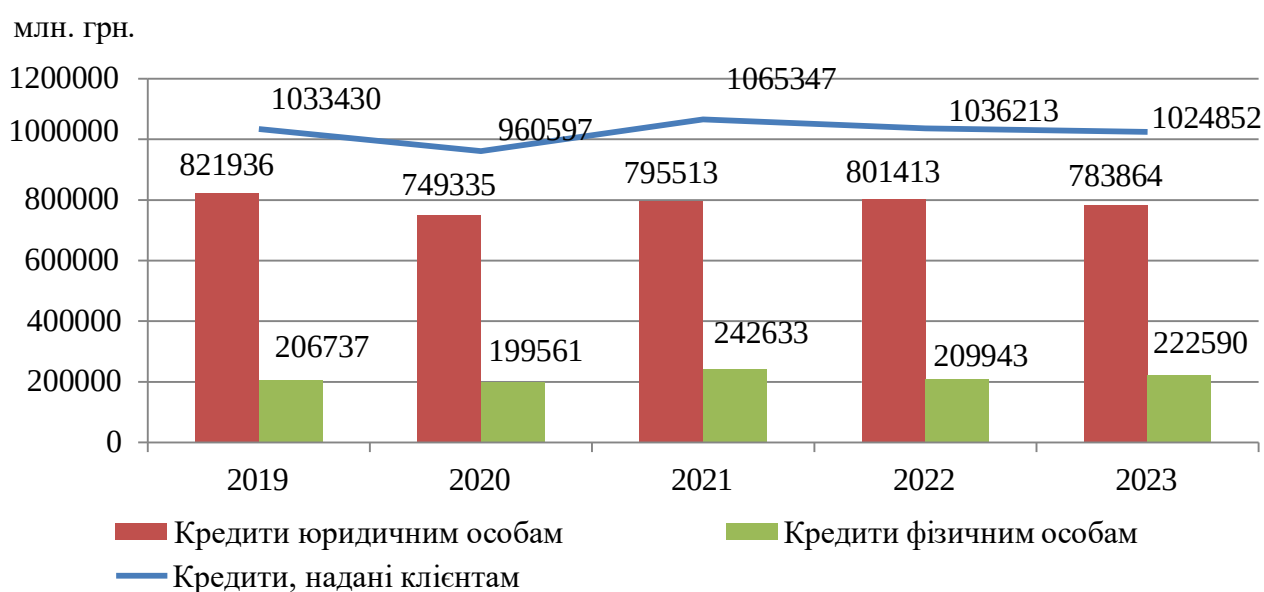

Рисунок 2.3 - Динаміка показників кредитної діяльності банків України за 2019 - 2023 роки

З 2019 року до 2023 року спостерігається тенденція скорочення обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Так, кредитування юридичних осіб впало з 821936 млн. грн. у 2019 році до 783864 млн. грн. у 2023 році. Це насамперед пояснюється тим, що жорсткі карантинні обмеження суттєво скоротили діяльність окремих галузей економіки, а також зависокою вартістю кредитів, низькою платоспроможністю позичальників. Окрім війна в країні суттєво вплинуло на кредитну діяльність комерційних банків.

Загальний обсяг корпоративного кредитного портфеля у 2021 році зріс порівняно з 2020 роком на 46718 млн. грн. або на 6,2%. Проблема активізації кредитування юридичних осіб є складною: з одного боку, для банківських установ залишаються високі кредитні ризики, а тому вони намагаються заробити на високоприбуткових і майже безризикових операціях з державними цінними паперами – ОВДП, а з іншого – сучасній банківській системі насамперед потрібно більше стабільності.

У 2023 році обсяг кредитування юридичних осіб зменшився на 17519 млн. грн. у порівнянні з 2022 роком, звісно це пов'язано з повномасштабною війною в країні.

Подібна ситуація і з позиками фізичних осіб, за аналізований період їх розмір не змінювався однозначно і мав хвилеподібний характер. У 2020 році порівняно з 2019 роком він зменшився на 7176 млн. грн. Таке зменшення обсягу кредитного портфеля фізичних осіб у 2019-2020 роках пов'язане в першу чергу з негативними наслідками кризи, викликані вірусом COVID-19, а саме зниженням доходів населення та зростанням рівня безробіття, а наслідок – зниження попиту на товари тривалого користування.

У 2023 році порівняно з 2019 роком обсяг кредитів фізичним особам зріс на 13084 млн. грн. з 209943 млн. грн. до 222590 млн. грн. Основними чинниками відновлення кредитної активності вітчизняних банків стали: пожвавлення ділової активності клієнтів, запровадження банками нових програм кредитування, реалізація державних програм стимулювання кредитування.

Варто зазначити, що державна програма «5-7-9%» для підприємців стала досить популярною, а програма «Доступна іпотека 7%» реалізовувалась досить повільно.

Одним із найважливіших показників оцінки ефективності кредитної діяльності банків є визначення якості кредитних операцій, тому у фокусі уваги залишається належна оцінка банками ризиків. Одним із основних індикаторів кредитного ризику є частка непрацюючих кредитів банківських установ. Обсяг непрацюючих кредитів банків (NPL) в Україні упродовж 2023 року порівняно з 2019 роком зменшився на 198662 млн. грн.

Частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі вітчизняних банківських установ скоротилася із 48,36% у 2019 році до 34,56% у 2023 році. Необхідно зазначити, що показник NPL у 2021 році є найкращим результатом за останні три роки, починаючи з 2019 року (з моменту коли був запровадженням нових підходів щодо оцінки розміру кредитного ризику і зміни класифікації активів (рисунок 2.4)).

Рисунок 2.4 - Частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків України у 2019-2023 роках, %

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну у 2022 році порушило тенденцію поступового зниження частки проблемних кредитів українських банків, яка спостерігалася з 2019 року. У січні-лютому 2022 року рівень проблемних кредитів у вітчизняній банківській системі знизився з 27,2% до 26,7%. Завдяки регуляторному послабленню НБУ цих сторін в частині

оцінки кредитного ризику в березні-травні 2022 року частка непрацюючих кредитів залишилася майже незмінною. Проте глибока економічна криза, викликана війною, тягне за собою погіршення якості кредитного портфеля банківських установ. З 1 січня 2021 року до 1 березня 2022 року саме державні банки України найбільше скоротили обсяги непрацюючих кредитів, оскільки на них припало майже дві третини від загального скорочення в банківському секторі. За цей період частка непрацюючих кредитів у державних банках України знизилася з 57% до 46%. Поки що в цих банках зосереджено близько 80% непрацюючих кредитів банківського сектора (близько 60% належить ПриватБанку).

Висока частка непрацюючих кредитів до початку російського вторгнення пояснюється, перш за все, тим, що стандарти оцінки платоспроможності позичальників були низькими, а по-друге, недостатньо захищені права кредиторів. Ще одна важлива причина – практика кредитування пов'язаних осіб, які перестали виплачувати кредити під час кризи. Війна призвела до значного погіршення платоспроможності позичальників, що означає зростання втрат від кредитного ризику та частки непрацюючих кредитів. Запорукою подальшої стабільності вітчизняних банків є своєчасна оцінка банком кредитного ризику та, за необхідності, зважена реструктуризація. Робота банків щодо зменшення частки проблемних кредитів, які виникнуть під час війни, буде особливо активною і складною після її закінчення. Зокрема, вітчизняним банківським установам доведеться оновити стратегії скорочення непрацюючих кредитів після припинення або скасування воєнного стану. Оновлення планів щодо скорочення проблемних кредитів особливо стосуватиметься державних банків, затверджених Радою з фінансової стабільності.

Станом на 1 березня 2022 року частка проблемних кредитів вітчизняних банків зменшилася до 26,6% проти 29,5% на 1 лютого 2022 року. Обсяг проблемних кредитів банківських установ у лютому 2022 року зменшився на 46,3 млрд. грн., в першу чергу це пов'язано з виходом з ринку банків з російським капіталом (ПАТ «Промінвестбанк» та АТ «Міжнародний резервний банк»). У 2023 році ситуація покращилась і частка проблемних кредитів зменшилась до 34,56%.

Після повномасштабного вторгнення Росії в період з лютого по липень 2022 року обсяги кредитування банківськими установами сповільнилися, а обсяги резервів банків під кредитні операції та обсяги непрацюючих кредитів, навпаки, почали рости. Необхідно відзначити зростання співвідношення резервів під активні операції до кредитного портфеля вітчизняних банків, а саме в лютому 2022 року вони становили 25,3%, а в червні 2022 року вже зросли до 30%. Також зросла частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі українських банків – з 28,4% станом на лютий 2022 року до 32,2% станом на червень 2022 року.

У 2023 році частка резервів у наданих кредитах фактично не змінилась у порівнянні з 2022 роком. Зменшення становило 0,03 п.п. з 35,70% до 35,67%.

На час дії воєнного стану банківські установи України мають активізувати кредитну діяльність, щоб суб'єкти господарювання могли відновити, модернізувати та адаптувати виробництво до нових умов розвитку економіки країни. У цих складних умовах уряд і Національний банк України докладають максимум зусиль для стимулювання банківських установ до кредитування економіки країни. З перших днів війни НБУ розширив рамки пільгових державних програм кредитування, полегшив доступ суб'єктів господарювання до дешевих кредитів, а банки отримують своєчасне рефінансування. Уряд розробив та впровадив додаткові фінансові інструменти, які дозволять банківським установам надавати кредити в рамках державних програм навіть за відсутності чи відсутності застави, завдяки тому, що експортно-кредитне агентство страхуватиме кредити підприємців-експортерів, що полегшить їм доступ до дешевих кредитів. Також уряд і НБУ роблять усе, щоб стимулювати вітчизняні банки активніше використовувати вільні кошти для розширення державних програм кредитування.

Наприклад, під час війни були внесені зміни в програму «Доступні кредити 5-7-9%», а саме будь-який бізнес під час війни і протягом місяця після її закінчення зможе отримати кредит під 0%, а після цього кредитна ставка становитиме 5%. Також збільшено максимальну суму кредиту за цією програмою до 60 млн. грн. Нацбанк постійно намагається підтримувати ліквідність вітчизняних банківських установ шляхом проведення тендерів

рефінансування.

В умовах воєнного стану вітчизняним банківським установам необхідно постійно вдосконалювати свою кредитну політику для запобігання появі непрацюючих кредитів шляхом застосування жорстких умов надання кредитів. НБУ постійно розробляє та впроваджує нові інструменти фінансування банків, які допоможуть їм задовольнити попит суб'єктів господарювання на гривневі кошти та продовжувати належним чином виконувати одну зі своїх основних функцій – інвестиційну та підтримку вітчизняної економіки.

2.2 Аналіз активів, пасивів, фінансової стійкості та рентабельності ПАТ «Райффайзен Банк»

Публічне акціонерне товариство ПАТ «Райффайзен Банк» (ПАТ «Райффайзен Банк») зареєстровано 27 березня 1992 року (до 25 вересня 2006 року — Акціонерний поштово-пенсійний банк «Аваль»). Банк розпочав свою роботу у 1992 році, має ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій №10 від 5.10.2011 р. Починаючи з жовтня 2005 року, Райффайзен Банк є частиною банківської групи «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ», Австрія. Банк пропонує широкий перелік стандартних та новітніх банківських послуг, якими користуються понад 2,5 млн клієнтів. У 2016 році до акціонерів Банку приєднався Європейський банк реконструкції та розвитку, який є провідною міжнародною фінансовою установою, що створена більш ніж 65 країнами.

Банк прагне й надалі підвищувати якість обслуговування клієнтів, використовуючи власний досвід та досвід інших дочірніх банків групи «Райффайзен Банк Інтернаціональ», а також новітні технології. Райффайзен

Банк — дочірній банк Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ (РБІ), який розглядає Центральну та Східну Європу (включаючи Австрію) як свій внутрішній ринок. З 17 червня 2021 змінив назву на ПАТ «Райффайзен Банк». «Райффайзен Банк» — найбільший український банк з іноземним капіталом. На 68 % належить австрійському Raiffeisen Bank International. Сам банк австрійський та працює в Україні і наразі в росії. 2022 року понад половини чистого прибутку групи припало на росію.

За час свого існування Банк здійснив випуск 26-х емісій простих іменних акцій та 1-ї емісії привілейованих акцій. Райффайзен Банк залишається лідером із якості обслуговування в українському банківському секторі. За оцінкою компанії GfK-Україна, яка спеціалізується на дослідженні ринків, репутація Райффайзен Банку перевищує середню ринкову. Станом на 01.01.2024 р. Банк нараховує 385 філій, за останній рік їх кількість збільшилась на 65 або ж на 16,88%.

Оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання передбачає вивчення та розрахунок комплексу показників, які відображають різні сторони діяльності банку та показують ефективність управлінських рішень.

За результатами оцінки фінансового стану можна побачити проблемні сторони фінансової діяльності банку та розробити заходи щодо підвищення ліквідності, платоспроможності, прибутковості, фінансової стійкості, оцінити механізм виробництва та визначити перспективи його розвитку [2]. Основними джерелами інформації для оцінки та аналізу фінансового стану, фінансових результатів, ефективності використання фінансових ресурсів, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості банку є фінансова звітність банку, а саме: Звіт про фінансовий стан (Баланс), Звіт про прибутки та збитки або інший сукупний дохід, Звіт про рух грошових коштів та Звіт про власний капітал [48].

Проблеми у діяльності комерційних банків негативно впливають на їх фінансову стійкість, яка, крім того, може лише посилитися в умовах

військового стану. В Україні органом, який здійснює контроль та проводить моніторинг діяльності комерційних банків, є Національний банк України як головний регулятор грошово-кредитної політики держави.

Динаміку і структуру залишків на пасивних рахунках Райффайзен Банк за період 2021-2023 роки наведено в таблиці 2.6. Пасивні операції — операції, пов'язані з формуванням банківських ресурсів. Вони відіграють первинну й вирішальну роль щодо активних операцій, для яких необхідною умовою є достатність ресурсів. Саме в результаті пасивних операцій банки отримують додаткові ліквідні кошти.

Аналіз динаміки та структури залишків на пасивних рахунках Райффайзен Банк свідчить, що станом на 01.01.2024 порівняно з 01.01.2022, загальна сума залишків на пасивних рахунках банку збільшилась на 45,78 % і становила 63 514,0 млн грн, що є свідченням розширення його діяльності. Власний капітал за період аналізу зріс на 45,46 %, зобов'язання також зросли на 46,35 %.

Зростання залишків на пасивних рахунках банку в 2023 році порівняно з 2022 роком відбулось в основному за рахунок зростання власного капіталу, приріст яких склав 35,96 %, а приріст зобов'язань - 11,65 %. Це свідчить про високий ріст довіри клієнтів до банку, розширення його діяльності та можливість за рахунок підвищення прибутку значно підвищити суму власного капіталу.

Власний капітал за період аналізу зріс на 7 714, 893 млн грн або на 45,46%. Спостерігається також і зростання зобов'язань банку, хоча їх частка у загальному обсязі пасивів дещо знизилась з 89,4 % в 2022 році до 87,6 % в 2023 році.

Динаміку та структуру власного капіталу Райффайзен Банк наведено у таблиці 2.2. Як свідчить проведений аналіз в 2022 році по відношенню до 2021 року зростання власного капіталу склало 9,5 %, яке відбулося в основному за рахунок різкого зростання нерозподіленого прибутку, який

Таблиця 2.1 – Структура та динаміка пасивних рахунків ПАТ «Райффайзен Банк » за період з 01.01.2022 по 01.01.2024 р.р., тис грн

Показник	На 01.01.2022		На 01.01.2023		На 01.01.2024		Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
зобов'язання	110 656 435	87,5	149 085 444	89,6	166 455 542	87,6	38 429 009	17 370 098	34,7	11,65
власний капітал	15 775 372	12,5	17 276 825	10,4	23 490 265	12,4	1 501 453	6 213 440	9,5	35,96
усього пасивів	126 431 807	100.00	166 362 269	100,00	189 945 807	100,00	39 930 462	23 583 538	31,6	14,18

Таблиця 2.2 – Аналіз структури та динаміки власного капіталу ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за період з 01.01.2021 по 01.01.2024 рр., тис грн

Показник	На 01.01.2022		На 01.01.2023		На 01.01.2024		Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
статутний капітал	6154 516	39,0	6154 516	35,6	6 154 696	26,2	-	180	-	-
емісійний дохід	3033667	19,2	3033667	17,5	3 033 667	12,91	-	-	-	-
резервний та інший фонди банку	4773078	30,2	5579282	32,3	7 151 426	30,44	806 204	1 572 144	16,9	28,18
інші резерви	835046	5,3	710164	4,1	658 168	2,81	-124 882	-51 996	-14,9	-7,32
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	991202	6,3	1810862	10,5	6 502 612	27,68	819 660	4 691 750	82,7	259,1
частки участі, що не забезпечують контролю	-	-	-	-	-10 304	-0,04	-	-	-	-
загальна сума власного капіталу	15787511	100,0	17288491	100,0	23 490 265	100,00	1 500 982	6 201 774	9,5	35,87

збільшився на 82,7 %. Також в цьому періоді зріс резервний та інші фонди банку – на 16,9 %. В 2023 році темпи зростання власного капіталу значно збільшилися і склали 35,87%. Цей приріст також був забезпечений, в основному, зростанням нерозподіленого прибутку на 259,1 %. На протязі періоду, що аналізується, кожного року відбувалося зменшення інших резервів. Але це не вплинуло негативно на зміну загальної суми власного капіталу, так як він кожного року зростав. Питома вага інших резервів в структурі власного капіталу незначна (5,3% в 2021 році, 4,1 % в 2022 році та 2,81% в 2023 році). В той же час найбільшу питому вагу в структурі власного капіталу в 2021 та 2022 роках складав статутний капітал (відповідно 39% і 35,6%). Однак його частка в 2023 році зменшилася до 26,2 %. В 2023 році спостерігається значне зростання нерозподіленого прибутку в структурі власного капіталу з 6,3% у 2021 році до 27,68% у 2023 році. Питома вага резервного фонду за період, що аналізується, майже не змінилася (30,2% , 32,3% і 30,44% відповідно), що є надійним покриттям можливих ризиків. Таким чином, можемо зробити висновок, що основними джерелами збільшення власного капіталу Райффайзен Банк є відрахування з чистого прибутку до резервних фондів та зростання нерозподіленого прибутку.

Платоспроможність банку, ефективність його діяльності обумовлені структурою і якістю активів, показники структури і динаміки яких за період з 01.01.2022 по 01.01.2024 року наведені у таблиці 2.3.

Аналіз динаміки і структури активів Райффайзен Банк свідчить про те, що за період 2021-2023 р.р. сума залишків на активних рахунках банку зросла на 45,76 % або на 63 514 млн грн і на 01.01.2024 становила 189 945,807 млн грн.

В структурі активів банку за період 2021-2022 р.р. найбільшу питому вагу складають кредити та аванси клієнтам (54,28% та 37,1% відповідно). На другому місці в 2021 році грошові кошти та їх еквіваленти питома вага яких за вказаний рік склала 20,38%. В 2022 році на другому місці по питомій вазі

Таблиця 2.3 – Аналіз структури та динаміки активних рахунків ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», тис грн

Показник	На 01.01.2022		На 01.01.2023		На 01.01.2024		Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
грошові кошти та їх еквіваленти	25761762	20,38	32123557	19,31	30 779 748	16,20	6361795	-1343809	24,69	-4,18
кредити та аванси банкам	11066989	8,75	39078780	23,49	43 404 732	22,85	28011791	4325952	253,11	11,07
кредити та аванси клієнтам	68623518	54,28	61712957	37,10	52 553 983	27,67	-6910561	-9158974	-10,07	-14,84
інвестиційні цінні папери	14819831	11,72	25411963	15,28	54 257 261	28,56	10592132	28845298	71,47	113,51
похідні фінансові інструменти	102952	0,08	321520	0,19	179 053	0,09	218568	-142467	212,30	-44,31
інвестиційна нерухомість	110589	0,09	106386	0,06	108 266	0,06	-4203	1880	-3,80	1,77
основні засоби	3040132	2,40	2370967	1,43	2 812 163	1,48	-669165	441196	-22,01	18,61
нематеріальні активи	1438788	1,14	1975794	1,19	2 777 193	1,46	537006	801399	37,32	40,56
поточні податкові активи	-	0,00	113291	0,07	-	0,00	113291	-113291	-	-100
відстрочені податкові активи	2757	0,00	51485	0,03	77 334	0,04	48728	25849	1767,42	50,21
інші фінансові активи	1294378	1,02	2932826	1,76	2 664 886	1,40	1638448	-267940	126,58	-9,14
інші нефінансові активи	170111	0,13	162743	0,10	331 188	0,17	-7368	168445	-4,33	103,50
загальна сума активів	126431807	100	166362269	100	189945807	100	39930462	23583538	31,58	14,18

посідали кредити та аванси банкам. Ситуація змінюється в 2023 році: інвестиційні цінні папери в структурі активів посідають перше місце, на другому – кредити та аванси клієнтам, на третьому – кредити та аванси банкам. Тобто за період, що аналізується, спостерігається тенденція зменшення в структурі активів кредитів та авансів клієнтам (з 54, 28% у 2021 році до 27,67% у 2023 році), грошових коштів та їх еквівалентів (з 20,38% у 2021 році до 16,2% у 2023 році) та значне збільшення інвестиційних цінних паперів (з 11,72% у 2021 році до 28,56% у 2023 році)

Зростання суми залишків на активних рахунках Райффайзен Банк в 2023 році в порівнянні з 2022 роком відбулось за рахунок збільшення залишків кредитів та авансів банків, інвестиційних цінних паперів при зменшенні кредитів та авансів клієнтам, грошових коштів та їх еквівалентів. Далі проаналізуємо показники фінансової стійкості Райффайзен Банку. Загалом, фінансова стійкість банку характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Стійкість означає перманентну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі [53].

Динаміку показників фінансової стійкості Райффайзен Банк протягом періоду з 01.01.2021 по 01.01.2023 наведено у таблиці 2.4. Коефіцієнт надійності розраховується як відношення власного капіталу до залучених коштів. Цей коефіцієнт повинен бути не менше 0,05. Коефіцієнт фінансового важеля є оберненим показником до коефіцієнта надійності і розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. Він розраховується як співвідношення зобов'язань до капіталу. Збільшення цього показника свідчить про підвищення ділової активності банку, але про зниження його фінансової стабільності. Значення коефіцієнта фінансового важеля повинно бути близько 20 : 1. Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів

(коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів) розраховується як відношення власного капіталу до загальної вартості активів банку. Цей коефіцієнт показує загальний рівень фінансування активів за рахунок власного капіталу, тобто скільки грошових одиниць капіталу припадає на

Таблиця 2.4 – Показники фінансової стійкості ПАТ «Райффайзен Банк» за період 2021-2023 р.р.

Показники	На 01.01.2022	На 01.01.2023	На 01.01.2024
власний капітал, тис грн	15 775 372	17 276 825	23 490 265
залучені кошти, тис грн	107732180	145865112	166 455 542
загальні активи, тис грн	126 431 807	166 361 269	189 945 807
коефіцієнт надійності	0,146	0,118	0,141
коефіцієнт фінансового важеля	6,8	8,4	7,1
коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів	0,125	0,104	0,124

1грн. активів. Значення цього коефіцієнта має бути не менше 0,04. Проаналізувавши показники фінансової стійкості Райффайзен Банк, можна зробити висновок, що банк дотримується необхідного рівня достатності капіталу та надійності. Так, коефіцієнт надійності протягом періоду аналізу залишається вище значення, що рекомендується. Коефіцієнт фінансового важеля характеризує політику банку як консервативну і обережну.

Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів перевищує на протязі всього періоду, що аналізується, нормативне значення в 10 %. Таким чином, можна зробити висновок, що Райффайзен Банк дотримується консервативної політики в управлінні капіталом. З одного боку така політика призводить до

підвищення надійності банку, а, з іншого, може призвести до зниження прибутковості власного капіталу банку з урахуванням значного зростання суми власного капіталу в 2023 році по зрівнянню з 2022 роком (на 35,87%).

Структура зобов'язань Райффайзен Банк за період з 01.01.2022 по 01.01.2024 представлена у таблиці 2.5. За період, що аналізується, зобов'язання банку зросли на 46,35 % або на 55 799,107 млн грн. Значне зростання зобов'язань спостерігається за такими складовими як кошти клієнтів, поточні податкові зобов'язання та інші фінансові зобов'язання. Решта складових зобов'язань банку займають дуже незначну частку і суттєво не впливають на його фінансовий стан, що показує їх незначущість для прибутку банку.

Далі проведемо аналіз доходів банку. Доходи Райффайзен Банк складаються з таких статей: процентні доходи, комісійні доходи, інші доходи, чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою, чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти, чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами, чистий прибуток від переоцінки інвестиційної нерухомості (таблиця 2.6). За даними таблиці 2.6, можна зробити висновок, що за період аналізу доходи Райффайзен Банк зросли на 65,3 %, Найбільшу частку у структурі доходів займає стаття «процентні доходи», питома вага якої складала 59,8% в 2021 році і зросла до 66,16% у 2023 році. При цьому динаміка процентних доходів банку була нерівномірною. Так, у 2022 році приріст процентних доходів склав 52,3 %, а в 2023 році приріст склав 34,53 %.

Комісійні доходи Райффайзен Банку посідають друге місце з точки зору питомої ваги в загальній сумі доходів. Питома вага комісійних доходів складала 37,95 % в 2021 році, а в 2023 році зменшилася до 24,65 %.

Крім того, за період дослідження відбулися наступні структурні зрушення. Значно збільшилася питома вага чистого прибутку від операцій з фінансовими інструментами з 0,51 % в 2022 році до 2,1% в 2023 році.

Таблиця 2.5 – Аналіз структури та динаміки зобов'язань ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2021-2023 р.р.

тис грн

Показник	На 01.01.2022		На 01.01.2023		На 01.01.2024		Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
кошти банків	602848	0,54	2385128	1,60	250 126	0,15	1782280	-2135002	295,6	-89,51
кошти клієнтів	107129332	96,81	143479984	96,24	158885 853	94,88	36350652	15405869	33,9	10,74
похідні фінансові зобов'язання	19570	0,02	21019	0,01	45 104	0,03	1449	24085	7,4	114,59
поточні податкові зобов'язання	272326	0,25	-	0,00	3 672 613	2,19	-272326	3672613	-100,0	-
відстрочені податкові зобов'язання	-	0,00	-	0,00	-		0	-	-	-
забезпечення	173420	0,00	582849	0,00	766 758	0,00	409429	183909	236,1	31,55
інші фінансові зобов'язання	1760484	1,59	1828366	1,23	2 921 007	1,74	67882	1092641	3,9	59,76
інші нефінансові зобов'язання	698455	0,63	788098	0,53	914 081	0,55	89643	125983	12,8	15,99
Загальна сума зобов'язань	110656435	100	149085444	100	166455542	99,54	38429009	17370098	34,7	11,65

Таблиця 2.6 – Аналіз структури та динаміки доходів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2021 - 2023 рр., тис грн

Показник	На 01.01.2022		На 01.01.2023		На 01.01.2024		Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	сума, тис грн	питома вага, %	2022 /2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
процентні доходи	10016033	56,80	15253678	63,92	20 520 969	66,16	5237645	5 267 291	52,30	34,53
комісійні доходи	6692467	37,95	5109133	21,41	7 646 572	24,65	-1583334	2 537 439	-23,66	49,66
інші доходи	64068	0,36	56847	0,24	204 357	0,66	-7221	147510	-11,27	259,49
чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою	629782	3,57	2446585	10,25	1 962 595	6,33	1816803	-483 990	288,48	-19,78
чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти	23962	0,14	568316	2,38	-168 319	-0,54	544354	-736 635	2271,74	-129,62
чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами	176600	1,00	120604	0,51	650 724	2,1	-55996	530 120	-37,71	439,55
інші прибутки (збитки)	31626	0,18	297445	1,25	26 489	0,08	265819	-270 956	840,51	-91,09
чистий прибуток від переоцінки інвестиційної нерухомості	-	0,00	10655	0,04	6 823	0,02	10655	-3 832	-	-35,96
всього доходи	17634538	100,00	23863263	100,00	31 018 529	100,00	6228725	7 155 266	35,32	29,98
чистий прибуток	4877597	-	1598704	-	5 167 928	-	-3278893	3 569 224	-67,22	223,26

Приріст чистого прибутку від цих операцій в 2023 році склав 439,55 %. Чистий прибуток банку в 2023 році збільшився на 223,26 % або на 3 569,224 млн грн. І це є значним досягненням банку.

Таким чином, можемо зробити висновок, що за період аналізу доходи Райффайзен Банк зросли на 65,3 %, із них 29,98 % - це приріст доходів в 2023 році. Такий приріст був забезпечений приростом процентних доходів та комісійних доходів. Окрім зростання доходів чистий прибуток зріс також від операцій з фінансовими інструментами (на 439,55%), однак їх питома вага в структурі доходів незначна. Далі перейдемо до розрахунку показників рентабельності діяльності банку (таблиця 2.7). Прибутковість як елемент банківської стабільності залежить від співвідношення доходів і витрат [39]. Оцінювання прибутковості здійснюється за допомогою системи відповідних показників. Найпоширенішими показниками прибутковості банку є: прибутковість банківських активів (ROA); прибутковість акціонерного капіталу (ROE). ROA - це показник, що характеризує співвідношення чистого прибутку банку (прибутку після оподаткування) й активів банку. Він показує, скільки чистого прибутку дає одиниця активів банку. ROA - показник ефективності роботи менеджерів банку, він показує, як вони справляються із завданням отримання чистого прибутку з активів банківської установи. ROE - показник, що характеризує співвідношення чистого прибутку до акціонерного (статутного) капіталу. Його значення особливо цікавить акціонерів банку, оскільки воно приблизно дорівнює розміру чистого прибутку, який отримуватимуть акціонери від інвестування свого капіталу, тобто рівню дивідендів.

Аналіз показників рентабельності діяльності Райффайзен Банк показав, що протягом 2023 року в Райффайзен Банк збільшились всі показники рентабельності, а пов'язано це з активізацією діяльності банку на фінансовому ринку, значним підвищенням його доходів та чистого прибутку. В 2021 та в 2023 роках всі показники рентабельності діяльності

Таблиця 2.7 – Показники рентабельності діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2021 - 2023 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
обсяг власного капіталу, тис грн	15 775 372	17 276 825	23 490 265
обсяг статутного капіталу, тис грн	6 154 516	6 154 516	6 154 698
обсяг активів банку, тис грн	126431807	166362269	189 945 807
усього доходів, тис грн	17 634 538	23 863 263	31 018 529
чистий прибуток, тис грн	4 877 597	1 598 704	5 167 928
загальний рівень рентабельності ПР/Д, % (більше 10 %)	27,66	6,70	16,66
рентабельність активів (ROA), % (більше 1 %)	3,86	0,96	2,72
рентабельність власного капіталу (ROE), % (більше 15 %)	30,92	9,25	22,00
рентабельність статутного капіталу, %	79,25	25,98	83,97

банку перевищували значення, що рекомендуються. Але в 2022 році вони істотно знизилися і стали дещо нижче рекомендованих значень. Так рентабельність активів в 2023 році склала лише 2,72 % проти 0,96 % в 2022 році і при значенні, що рекомендується, більше 1 %. Рентабельність власного капіталу в 2023 році склала 22 % проти 9,25 в 2022 році і при нормальному значенні 15 %. Таким чином за період аналізу Райффайзен Банк проводив зважену політику у сфері ефективного розміщення коштів, що забезпечило прибутковість діяльності банку в умовах нестабільності та невизначеності на фінансовому ринку України, що дало змогу не тільки не втратити суму доходів але їх значно підвищити. Отже, за період аналізу Райффайзен Банк проводив зважену політику у сфері ефективного розміщення коштів, що забезпечило прибутковість діяльності банку в умовах нестабільності та невизначеності на фінансовому ринку України.

2.3 Аналіз кредитної політики банку

Кредитна діяльність здійснюється на підставі законодавчих та нормативних актів, основних напрямків кредитної політики ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Розглянемо структуру кредитів за видами економічної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2022-2023 рр. , наведену у таблиці 2.8. Слід зазначити, що така інформація за 2021 рік у відкритому доступі відсутня, тому аналіз виконуємо за два роки.

Таблиця 2.8 - Структура кредитів за видами економічної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2022-2023 рр., тис грн

Вид економічної діяльності	2022 рік		2023 рік	
	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %
сільське господарство та харчова промисловість	21 935 628	34	23 864 478	33
торгові підприємства	20 169 450	31	21 320 085	30
виробництво	6 296 139	10	8 201 924	11
фізичні особи	6 247 213	10	6 724 545	9
послуги	4 925 968	8	4 642 501	7
нерухомість та будівництво	3 318 767	5	3 922 917	6
транспорт і зв'язок	1 093 398	1,9	2 507 429	3,8
інші галузі	65 452	0,1	139 304	0,2
усього кредитів	64 052 015	100	71 323 183	100

Дані, наведені в таблиці 2.8, свідчать, що у 2022-2023 роках найбільшу частку займають кредити, надані для сільського господарства та харчової

промисловості. Їх питома вага в загальній сумі кредитів складає 34% та 33% відповідно. Друге місце посідають кредити для підприємств торгівлі (31% у 2022 році та 30% у 2023 році). У 2023 році вони збільшилися на 3 079 485 тис. грн (на 7,3%). На третьому місці знаходяться кредити на виробництво. Їх частка в загальній сумі кредитів складала в 2022 році 10%, а в 2023 році – 11%, тобто збільшилась на 30,27%. Четверте місце посідають кредити фізичним особам, в 2022 році їх питома вага складала 10%, в 2023 році дещо зменшилась до 9%. Хоча темп приросту в 2023 році по зрівнянню з 2022 роком складає 7,64%. Далі в структурі кредитів 8% в 2022 році та 7% в 2023 році займають кредити на сферу послуг. Спостерігається їх зменшення в 2023 році відносно 2022 року на 5,76%. Зросли кредити на нерухомість та будівництво на 18,2% та транспорт та зв'язок на 129,3%. Таким чином, структура кредитів за видами економічної діяльності суттєво не змінилась в 2023 році в порівнянні з 2022 роком.

У балансі банку кредити відображаються за сумою основного боргу. У порівнянні з 01.01.2023р. станом на 01.01.2024р. кредитний портфель ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» збільшився на 7 271 168 тис грн, а темп приросту показника складає 11,4%. Структуру кредитів та заборгованості клієнтів представлена у таблиці 2.9.

У структурі кредитного портфеля за категорією позичальника у 2023 році найбільшу вагу займають кредити, надані великим підприємствам, які складають 55 809 865 тис грн, що на 4 687 772 тис грн більше попереднього року. У процентному відношенні більше на 9,2%.

Питома вага таких кредитів зменшилась на 1,6%. Така зміна відбулася тому, що у 2023 році збільшилась питома вага кредитів малим та мікро-підприємствам (відповідно на 1,1% та 0,6%). Слід вказати на значні темпи приросту кредитів, що надані великим підприємствам, у 2022 році (52,8%), а також збільшення їх питомої ваги (на 6,8%).

На другому місці знаходяться кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби. У 2023 році вони склали 6 724 545 тис грн, що у

порівнянні з 2022 роком більше на 477 332 тис грн або на 7,6%. Їх питома вага в загальній сумі кредитів склала 13,1% в 2021 році, 9,7% в 2022 році та 9,5% у 2023 році відповідно. Тобто спостерігається тенденція зменшення їх питомої ваги в загальній сумі кредитів (за три роки на 3,6%). Кредити, що надані малим підприємствам, збільшились на 29,2% у 2023 році. Їх питома вага у структурі кредитів також збільшилась на 1,1 %. Найменшими сумами на протязі останніх двох років видавалися кредити мікро-підприємствам. Сума цих кредитів збільшилась у 2023 році на 36,2%, що є найбільшим приростом у 2023 році. Однак спостерігається зменшення їх питомої ваги в загальній сумі кредитів за період 2021-2023 рр. на 1,7%. Станом на 01.01.2024 р. обсяг фактично сформованого резерву під заборгованість за кредитами становить 1 809 844 тис грн. Класифікація кредитів за групами ризику щомісячно розглядається та затверджується на засіданні Кредитного комітету. Юридичною службою банку разом із службою безпеки ведеться претензійно-позовна робота у відповідності до вимог регламентних документів. Робота, яку здійснює банк з метою стягнення простроченої і сумнівної заборгованості, знаходиться на задовільному рівні.

Отже, можна зробити висновки, що на протязі 2021-2023 років найбільшу питому вагу в обсязі кредитів банку займають кредити надані великим підприємствам – в 2023 році 78,2 %. Найменшу питому вагу займають кредити, що надані мікро-підприємствам. В 2023 році вони в загальному обсязі кредитів склали лише 4,2 %. Взагалі незважаючи на економічну та фінансову кризу в 2023 році банк активно кредитував своїх клієнтів і загальний обсяг кредитів значно збільшився.

Висновки до другого розділу

У другому розділі магістерської роботи був проведений аналіз кредитного ринку та комплексний фінансово-економічний аналіз діяльності ПАТ «Райффайзен Банк » за 2021-2023 роки, який дозволив зробити наступні висновки.

— аналіз кредитного ринку України показав, протягом аналізованого періоду відбулося скорочення частки кредитного портфеля в загальній структурі банківських активів. Загалом скорочення становило у 2023 році порівняно з 2019 роком 32,42 в.п.

Протягом 2019-2022 рр. спостерігається зростання обсягів ВВП. Однак, темпи зростання ВВП значно перевищують темпи зростання обсягів наданих банківських кредитів, які не мають такої позитивної динаміки. В першу чергу це пояснюється високими процентними ставками за кредитами та небажанням вітчизняних банків фінансувати реальний сектор економіки через високі кредитні ризики та наявність більш вигідних інструментів, які пропонує Національний банк України. Внаслідок коронавірусної кризи у 2019-2020 роках обсяги кредитування в Україні суттєво скоротилися, але у 2021 році порівняно з 2019 роком обсяг кредитів зріс на 3,1%. Розглядаючи 2022 рік, ми розуміємо, що у зв'язку з початком війни на нашій території за підсумками календарного року зменшився як ВВП, так і обсяг наданих кредитів. 2023 рік є роком зростання ВВП, але обсяги наданих кредитів несуттєво зменшились. Слід зазначити, що за весь досліджуваний період обсяги кредитування юридичних осіб значно перевищують обсяги кредитування фізичних осіб.

З 2019 року до 2023 року спостерігається тенденція скорочення обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Це насамперед пояснюється тим, що жорсткі карантинні обмеження суттєво скоротили діяльність окремих

галузей економіки, а також зависокою вартістю кредитів, низькою платоспроможністю позичальників. Окрім війна в країні суттєво вплинуло на кредитну діяльність комерційних банків. Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну у 2022 році порушило тенденцію поступового зниження частки проблемних кредитів українських банків, яка спостерігалася з 2019 року.

В умовах воєнного стану вітчизняним банківським установам необхідно постійно вдосконалювати свою кредитну політику для запобігання появі непрацюючих кредитів шляхом застосування жорстких умов надання кредитів. НБУ постійно розробляє та впроваджує нові інструменти фінансування банків, які допоможуть їм задовольнити попит суб'єктів господарювання на гривневі кошти та продовжувати належним чином виконувати одну зі своїх основних функцій – інвестиційну та підтримку вітчизняної економіки.

– за результатами оцінки фінансового стану Райффайзен Банк було визначено проблемні сторони фінансової діяльності банку, що дозволило розробити заходи щодо підвищення ліквідності, платоспроможності, прибутковості, фінансової стійкості.

Аналіз фінансової звітності банку за 2021-2023 роки свідчить про зростання власного капіталу за період аналізу на 45,46 % та зобов'язань на 46,35 %. Зростання власного капіталу пояснюється, в основному, зростанням нерозподіленого прибутку на 259,1 %.

Проаналізувавши показники фінансової стійкості Райффайзен Банк, було відзначено, що банк дотримується необхідного рівня достатності капіталу та надійності. Так, коефіцієнт надійності протягом періоду аналізу залишається вище нормативного значення. Коефіцієнт фінансового важеля характеризує політику банку як консервативну і обережну. Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів перевищує на протязі всього періоду, що аналізується, нормативне значення в 10 %. Таким чином, Райффайзен Банк

дотримується консервативної політики в управлінні капіталом.

Чистий прибуток банку в 2023 році по зрівнянню з 2022 роком збільшився на 223,26 %, що є значним досягненням банку. За період аналізу доходи Райффайзен Банк зросли на 65,3 %, із них 29,98 % - це приріст доходів в 2023 році. Такий приріст був забезпечений приростом процентних доходів та комісійних доходів. Окрім зростання доходів чистий прибуток зріс також від операцій з фінансовими інструментами (на 439,55%). Однак їх питома вага в структурі доходів незначна.

Аналіз показників рентабельності діяльності Райффайзен Банк показав, що протягом 2023 року в Райффайзен Банк збільшились всі показники рентабельності, що пов'язано з активізацією діяльності банку на фінансовому ринку, значним підвищенням його доходів та чистого прибутку. В 2021 та в 2023 роках всі показники рентабельності діяльності банку перевищували значення, що рекомендуються.

За період аналізу Райффайзен Банк проводив зважену політику у сфері ефективного розміщення коштів, що забезпечило прибутковість діяльності банку в умовах нестабільності та невизначеності на фінансовому ринку України, що дало змогу не тільки не втратити суму доходів але їх значно підвищити.

Аналіз структури кредитів за видами економічної діяльності у 2022-2023 роках свідчить, що у 2022-2023 роках найбільшу частку займають кредити, надані для сільського господарства та харчової промисловості. Їх питома вага в загальній сумі кредитів складає 34% та 33% відповідно. Друге місце посідають кредити для підприємств торгівлі (31% у 2022 році та 30% у 2023 році). У 2023 році вони збільшилися на 3 079 485 тис. грн (на 7,3%). На третьому місці знаходяться кредити на виробництво. Їх частка в загальній сумі кредитів складала в 2022 році 10%, а в 2023 році – 11%, тобто збільшилась на 30,27%. Четверте місце посідають кредити фізичним особам, В 2022 році їх питома вага складала 10%, в 2023 році дещо зменшилась до

9%. Хоча темп приросту в 2023 році по зрівнянню з 2022 роком складає 7,64%. Далі в структурі кредитів 8% в 2022 році та 7% в 2023 році займають кредити на сферу послуг. Спостерігається їх зменшення в 2023 році відносно 2022 року на 5,76%. Зросли кредити на нерухомість та будівництво на 18,2% та транспорт та зв'язок на 129,3%. Таким чином структура кредитів за видами економічної діяльності суттєво не змінилась в 2023 році в порівнянні з 2022 роком.

Аналіз кредитної політики банку показав, що у структурі кредитного портфеля за категорією позичальника у 2023 році найбільшу вагу займають кредити, надані великим підприємствам (79,8% у 2022 році і 78,2% у 2023 році). Така зміна відбулася тому, що у 2023 році збільшилась питома вага кредитів малим та мікро- підприємствам (відповідно на 1,1% та 0,6%). Слід вказати на значні темпи приросту кредитів, що надані великим підприємствам, у 2022 році по відношенню до 2021 року (52,8%), а також збільшення їх питомої ваги в структурі кредитів (на 6,8%). На другому місці знаходяться кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби. У 2023 році в порівнянні з 2022 роком вони збільшились на 7,6%. Їх питома вага в загальній сумі кредитів склала 13,1% в 2021 році, 9,7% в 2022 році та 9,5% у 2023 році відповідно. Тобто спостерігається тенденція зменшення їх питомої ваги в загальній сумі кредитів (за три роки на 3,6%).

Кредити, що надані малим підприємствам, збільшились на 29,2% у 2023 році. Їх питома вага у структурі кредитів також збільшилась на 1,1 %.

Найменшими сумами на протязі останніх двох років видавалися кредити мікро-підприємствам. Однак сума цих кредитів збільшилась у 2023 році на 36,2%, що є найбільшим приростом у 2023 році. Однак спостерігається зменшення їх питомої ваги в загальній сумі кредитів за період 2021-2023 рр. на 1,7%. Незважаючи на економічну та фінансову кризу в 2023 році банк активно кредитував своїх клієнтів і загальний обсяг кредитів значно збільшився.

3 Удосконалення кредитної політики банку

3.1 Заходи щодо покращення кредитної політики з точки зору оптимізації ризиків

Що стосується процесу кредитування в умовах економічної нестабільності, то ринкова кон'юнктура сприяє збільшенню попиту у зв'язку з погіршенням економічного становища існуючих і потенційних позичальників. В даний час розробка та впровадження ефективних систем управління кредитними ризиками стало пріоритетним завданням для банків. Зазвичай кредитний ризик визначається як ризик того, що боржник не поверне кошти відповідно до умов кредитної угоди. Існує кілька підходів до визначення природи кредитного ризику.

Деякі автори включають в поняття "кредитний ризик" загрозу того, що позичальник не виплатить основну суму боргу і відсотки, які належать кредитору. Інші поняття кредитного ризику пов'язані з тим, що банк повинен отримувати певний прибуток, тобто кредитний ризик - це зменшення прибутку банку, зокрема зменшення або втрата частини статутного капіталу через недостатню платоспроможність позичальника. Можливість погасити суму боргу і надати послуги. Можна зробити висновок, що такий ризик є негативним явищем для банку, оскільки результат надання кредиту повинен приносити користь банку, а не збитки. Водночас результат кредитної угоди також може бути позитивним, навіть якщо протягом строку дії договору існує певний рівень ризику.

Методи управління кредитним ризиком-це методи та операції, які дозволяють впливати на кредитний ризик. Метою такого впливу є зниження впливу ризику і згладжування коливань величини прибутку підприємства, оскільки саме прибуток піддається даному ризику.

Інструменти мінімізації кредитного ризику поділяються на наступні три

групи::

- внутрішньобанківські (розробляються і використовуються самими фінансовими установами);
- банків для зниження ризику);
- державні (деякі інструменти управління кредитними ризиками державних органів шляхом встановлення нормативних значень певних показників) [54];

Мінімізуючи кредитний ризик, ви можете запобігти потенційним збиткам банків та запобігти погіршенню ліквідності та платоспроможності. Для цього необхідно не тільки правильно оцінити ризик і вдосконалити систему управління ризиками, а й визначити умови, які передують виникненню різних ризиків (кредитних, процентних, валютних і т.д.).

У свою чергу, інструменти мінімізації кредитного ризику в банку можна розділити на кілька категорій: превентивні та компенсаційні. До інструментів превентивних заходів відносяться ті, які дозволяють знизити ймовірність реалізації кредитного ризику, а інструменти компенсації дозволяють банківським установам скоротити кількість втрат у разі реалізації ризику.

Управління кредитним ризиком - це цілеспрямований процес, кінцевою метою якого є мінімізація ймовірності виникнення ризику та зменшення впливу на діяльність банківських установ [55].

Деякі запобіжні заходи, що застосовуються для мінімізації кредитного ризику в процесі кредитування, включають наступні напрямки:

- 1 Для того щоб кредитний процес банку відповідав всім внутрішнім правилам, що регулюють взаємовідносини між позичальником і кредитором, необхідно представляти формування ефективної організаційної структури і ретельний відбір персоналу.

2 Інформаційний інструмент складається з банків, які надають споживачам всю необхідну коректну інформацію про умови (суму, термін дії) кредиту, консультують клієнта про можливу мету використання, тип процентної ставки) і його загальну вартість, а також про плюси і мінуси обраного кредиту. схема кредитування.

3 Аналіз кредитоспроможності позичальника, ймовірно, є одним з найбільш ефективних інструментів боротьби з виникненням кредитного ризику. Методологія оцінки кредитоспроможності заснована на визначенні як фінансових (кількісних), так і нефінансових (якісних) критеріїв, які впливають на виконання позичальником зобов'язань за кредитом.

4 Гарантію та поручительство. Гарантія - це зобов'язання банків, страхових компаній та юридичних осіб виконати зобов'язання боржника перед кредиторами, Оформлене гарантійним листом. Основна відмінність між ними полягає в тому, що поручитель несе відповідальність і зобов'язання тільки відповідно до договору поруки, в той час як боржник повинен дотримуватися умов основного договору.

5 Лімітування одного позичальника дозволяє систематично регулювати і відстежувати якість, структурну динаміку кредитного портфеля банку і мінімізувати обсяг операцій з одним позичальником. В результаті реалізація однієї кредитної угоди підпорядковується загальним правилам і вимогам, які визначаються обмеженням ризикованих позицій.

У той же час, якщо позичальник не виконує свої обов'язки, банк повинен сформулювати умови кредитного договору таким чином, щоб він приносив прибуток, мінімізуючи при цьому кредитний ризик. Варто звернути увагу на параметри кредиту, включаючи термін і процентну ставку, цільове призначення, тобто на які цілі буде використаний кредит, і інші параметри.

Також в сучасному світі часто використовується таке поняття, як реструктуризація боргу. Це означає, що позичальник може отримати іншу

позику або позику в борг і покрити поточну позику. Найбільш поширеними заходами щодо реструктуризації заборгованості позичальника є: продовження терміну кредиту або розширення можливості відстрочення погашення кредиту, списання або зменшення штрафів і пені, повторне кредитування, тобто погашення проблемних кредитів за рахунок нових кредитів, виданих на пільгових умовах, зміна умов кредитування. схема зниження процентної ставки по кредиту. Таким чином, банки нечасто використовують цей інструмент, оскільки усвідомлюють неефективність кредитної політики.

Штраф також може служити мотивацією для позичальника не нехтувати своїми зобов'язаннями і не збільшувати свій борг.

Також інструмент превентивних заходів включає в себе страхування індивідуальних кредитних ризиків за кредитами, які реалізуються страховими компаніями і спрямовані на мінімізацію ризиків у разі, якщо позичальник не в змозі виплатити суму боргу відповідно до договору.

Механізм управління кредитним ризиком полягає в розробці і реалізації кредитної політики, визначенні основних параметрів кредитного портфеля і управлінні ними, а також в управлінні процедурами кредитування [55]. Управління кредитним ризиком портфеля при кредитуванні вимагає використання різних інструментів, які дозволяють банкам управляти портфелем таких кредитів, а не конкретними окремими позиками.

Тому краще розглянути всі ці інструменти. Диверсифікація кредитного портфеля полягає в розміщенні кредитних ресурсів за кількома напрямками серед позичальників. Також важливо, щоб позичальники належали до різних вікових категорій, займалися різною діяльністю і мали різні райони проживання. Такий інструмент, як концентрація, є протилежністю диверсифікації і полягає в тому, що банки орієнтовані на надання певних галузей, регіонів і певних видів кредитів.

Лімітування - це інструмент, який мінімізує надмірну концентрацію або диверсифікацію кредитного портфеля. Обмеження-це значення, яке відображається в абсолютних межах, тобто сума кредиту, або максимально можлива сума виданого кредиту у відносному вираженні (коефіцієнти та індекси). Встановлення кредитних лімітів забезпечує контрольоване формування кредитного портфеля з певними параметрами: ризиком, прибутковістю і ліквідністю.

Виникнення кредитного ризику змушує банк не тільки формувати кредитний портфель, а й управляти цим портфелем, зберігаючи його високу якість. Якість кредитного портфеля безпосередньо впливає на функціонування банку на ринку кредитних продуктів. Це також впливає на здатність банків відновити свої позиції на кредитному ринку, а також на адекватність кредитної активності. З цієї причини важливо правильно аналізувати та оцінювати кредитну діяльність та кредитні портфелі банківських установ. При правильному аналізі можна запобігти певні кредитні ризики або повністю усунути їх. Тобто аналіз дозволяє банкам не нести фінансових втрат [56].

На практиці комерційні банки використовують не окремі способи зниження ступеня кредитного ризику, а їх раціональну комбінацію, використовуючи економіко-математичні моделі та методи, спираючись на власний досвід та інтуїцію фахівців. Основні способи зниження кредитного ризику представлені на рисунку 3.2.

Правильна організація процесу банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитною політикою в тому числі кредитними ризиками виступають основою фінансової стабільності й ринкової стійкості комерційних банків (враховуючи те визначальне місце, яке посідають кредитні операції в портфелі банківських активів). Тому необхідно правильно організувати кредитну політику в банку.

Кожен банк визначає власну кредитну політику, беручи до уваги всю множину ризиків (внутрішніх і зовнішніх), якими він обтяжений, які впливають на ефективність його діяльності, враховуючи також ставлення керівництва банку до ризику.

Необхідно наголосити, що кредитна політика є основою стратегії ризику в діяльності банку. Вона може бути агресивною й традиційною (класичною). Кредитна політика як основа процесу управління визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних відносин, з одного боку, та функціонування кредитного механізму - з другого .

Рисунок 3.2. – Методи щодо зменшення кредитного ризику

Загалом кредитна політика, в розрізі стратегії, включає пріоритети, принципи та цілі окремого банку на кредитному ринку, а стосовно тактики – фінансовий та інший інструментарій, що використовується даним комерційним банком для реалізації його цілей при здійсненні кредитних угод, правила їх здійснення, регламент організації кредитного процесу.

Оскільки головною метою комерційного банку є отримання прибутку, і кредитні операції займають досить вагоме місце в діяльності банку взагалі, то необхідно створити всі умови для максимального і повного залучення всіх верст населення, всіх суб'єктів господарювання до кредитного процесу. Проте кредитування є досить ризикованою діяльністю, оскільки наявний ризик неповерненості позики, що в свою чергу вже виключає отримання прибутку від даної операції. Тому необхідно зважувати всі ризики [53].

Провівши детальний аналіз кредитної діяльності ПАТ «Райффайзен Банк» можна виділити ряд недоліків, а саме:

- недостатня диверсифікація кредитних вкладень;
- збільшення суми зважених класифікованих позик;
- занадто ризикова кредитна політика;
- недостатня увага при оцінюванні платоспроможності позичальників на стадії надання кредитів;
- послаблена увага по цільовому використанню наданих позик та контролю за діяльністю позичальника з метою своєчасного виявлення негараздів та запобігання можливих втрат за позиками;
- недостатнє забезпечення позик;
- послаблення захищеності позик власним капіталом;
- поступове зменшення обсягів кредитування як фізичних, так і юридичних осіб.

Таким чином, спираючись на викладену інформацію, можемо виділити ряд шляхів, які дозволять в подальшому удосконалити процес кредитування фізичних та юридичних осіб ПАТ «Райффайзен Банк». Заходи щодо удосконалення процесу кредитування юридичних та фізичних осіб ПАТ «Райффайзен Банк» наведені в таблиці 3.1, а саме:

- запровадження нових видів банківських продуктів для юридичних осіб, таких як револьверне та контокорентне кредитування;

- запровадження нових видів банківських продуктів для фізичних осіб з орієнтацією на найменш захищені версти населення;
- створення програми з кредитування підприємців, які бажають створити власну справу (кредитування стартового капіталу);
- виключення з переліку можливої застави: акції та облігації підприємств, які знаходяться на окупованій території; іншого майна, у тому числі нерухомості, що знаходиться на окупованій території; цінних паперів підприємств, які не входять у індекс ПФТС.

Звужуючи список прийняттого забезпечення до більш стабільних і надійних активів, банки можуть значно знизити кредитний ризик. Такий підхід відповідає найкращим міжнародним практикам управління кредитними ризиками та гарантує, що застава не тільки покриває вартість позики, але й забезпечує додатковий буфер для покриття потенційних збитків у разі

Таблиця 3.1 – Заходи щодо удосконалення кредитної політики ПАТ «Райффазейн Банк»

Заходи	Результат	Ризик, що виникає
запровадження нових кредитних продуктів для юридичних осіб	застосування індивідуального підходу до кожного позичальника при оцінці його фінансового стану, обігових коштів, масштабів виробничо-комерційної діяльності та репутації при запровадженні револьверного та контокорентного кредитів.	ризик відсутності стабільних і платоспроможних клієнтів, яких би задовільні умови кредитування
запровадження нових кредитних продуктів для фізичних осіб	розроблення оптимальних умов кредитування для найменш захищених верств населення (студентів, пенсіонерів, інвалідів) із використанням більш послаблених вимог до позичальника.	ризик неплатежу по кредиту
створення програми кредитування стартового капіталу СПД	детальна оцінка підприємницького проекту з врахуванням всіх аспектів щодо ризиків, терміну окупності та можливого прибутку від кредитування даного суб'єкта підприємницької діяльності.	ризик відсутності вдалих проектів
удосконалення маркетингової політики (створення позитив-	проведення систематичних рекламних заходів через ЗМІ та інтернет, прес-конференцій, розповсюдження рекламних буклетів, додаткової інформації на	ризик не покриття затрат, направлених на здійснення всіх заходів

ного іміджу комерційного банку)	банківських виписках, заохочення існуючих клієнтів та мотивації персоналу до залучення ними нових клієнтів, проведення благодійних заходів.	
розширення складу фінансових коефіцієнтів	підбір та розроблення фінансових коефіцієнтів для всебічного аналізу майбутнього позичальника, враховуючи не лише фінансові показники його діяльності, а й інші аспекти, такі як ділова репутація, сімейний стан та інші.	ризик відсутності значної кількості клієнтів, що мають відповідати всім встановленим параметрам оцінки
збір проблемної заборгованості	індивідуальний підхід під час збору проблемної заборгованості, враховуючи кожен окремо взяту справу та оптимізація процесу для прискорення розгляду справ.	ризик не реалізації заставленого майна позичальника
Виключення з переліку можливої застави:	- акції та облігації підприємств, які знаходяться на окупованій території; - іншого майна, у тому числі нерухомості, що знаходиться на окупованій території; - цінних паперів підприємств, які не входять у індекс ПФТС.	

дефолту. Ця стратегія необхідна для підтримки фінансової стабільності і цілісності банку, особливо в сучасних складних економічних умовах.

– стимулювання потенційних клієнтів для отримання кредиту саме в ПАТ «Райффайзен Банк» шляхом впровадження диференціації рівня процентних ставок відповідно до результатів аналітичної роботи стосовно кожного індивідуального позичальника та відповідно до умов позичкової операції, визначених у процесі структурування кредиту;

– розширення складу фінансових коефіцієнтів, які використовуються банком для аналізу кредитоспроможності позичальника, що дає можливість отримати різнобічну оцінку його господарської діяльності та у певній мірі нівелювати розбіжності, що можуть виникати між прогнозованими і фактичними тенденціями, що складаються у процесі індивідуального відтворення;

- індивідуальний підхід при зборі проблемної заборгованості;
- вдосконалення роботи щодо оцінки ділової репутації клієнта;

- розроблення мінімального переліку необхідних документів для оформлення кредиту та скорочення часу отримання кредиту;
- акцентування уваги та роз'яснення найбільш значимих аспектів кредитної угоди;
- постійне залучення клієнтів шляхом проведення рекламних акцій та презентацій;
- створення позитивного образу банку для клієнтів.

Отже, запропоновані заходи можуть позитивно вплинути на діяльність ПАТ «Райффайзен Банк» та дозволять наростити обсяги кредитування як фізичних, так і юридичних осіб, гідно конкурувати на ринку банківських послуг в складних економічних умовах, що позитивно вплине і на банківський сектор, і на стан економіки в цілому.

3.2 Методика оцінки кредитоспроможності юридичної особи-позичальника

Для розрахунку імовірності невиконання позичальниками умов кредитного договору, рекомендується використати методику оцінки кредитоспроможності юридичних осіб Н. Кручок.

Адекватна оцінка кредитоспроможності позичальника банку сприяє мінімізації кредитних ризиків. Важливою складовою такої оцінки є визначення фінансового стану оцінюваного підприємства. Розроблено чимало методик оцінки фінансового стану підприємства, які відрізняються одна від одної залежно від мети оцінювання, методологічних підходів, переліку показників, що враховуються при проведенні оцінки тощо. Методика, запропонована Наталією Кручок є складовою математичної моделі кредитоспроможності

підприємства з одночасним урахуванням його кредитної історії, якості бізнес-плану та достатності забезпечення кредиту.

Вирішальним фактором методики є добір визначальних щодо фінансового рейтингу підприємства-позичальника показників, сформованих у три групи:

- майнового стану;
- ділової активності і прибутковості;
- ліквідності і фінансової стійкості.

До першої групи віднесено: коефіцієнт забезпечення власним капіталом ($K_{1.1}$); коефіцієнт залишкової вартості основних засобів ($K_{1.2}$); коефіцієнт структури оборотних активів ($K_{1.3}$).

Друга група показників включає: коефіцієнт оборотності капіталу ($K_{2.1}$); коефіцієнт норми прибутку ($K_{2.2}$); коефіцієнт рентабельності ($K_{2.3}$).

До третьої групи віднесено: коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань ($K_{3.1}$); коефіцієнт покриття довгострокових зобов'язань ($K_{3.2}$); коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{3.3}$); г) коефіцієнт маневреності власних коштів ($K_{3.4}$).

Групи показників (коефіцієнтів) розташовані у певному порядку. Нормативні значення показників та їх частки наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Фінансові показники, їхні нормативні значення та частки

Показник	Нормативне значення	Частка показника при визначенні фінансового рейтингу підприємства		
		загального	середньо-та довгострокового	короткострокового
Показники майнового стану				
Забезпечення власним капіталом	≥ 0.5	10	10	10
Залишкова вартість основних засобів	>0.5	5	10	
Ліквідність оборотних активів	≥ 0.8	5	-	10
Показники ділової активності та прибутковості				
Оборотність капіталу	≥ 1.0	5	5	5
Норма прибутку	≥ 0.1	15	15	15
Рівень рентабельності	≥ 0.1	10	10	10
Показники ліквідності та				

стійкості				
Покриття короткострокових зобов'язань	≥ 1.0	15	-	30
Покриття довгострокових зобов'язань	≥ 0.5	15	30	-
Забезпеченість власними коштами	≥ 0.5	10	10	10
Маневреність власних коштів	≥ 0.5	10	10	10

Оскільки фінансовий стан підприємства визначається з метою оцінки його кредитоспроможності, найсуттєвіший вплив на такий стан справляють показники третьої групи. Визначальними щодо них є коефіцієнти, віднесені до другої групи. В свою чергу до першої групи належать коефіцієнти, значення яких впливають на рівні показників другої групи. Зазначене відображає нерівність , де f - частка показників i -тої групи. Очевидно, що сума часток всіх показників повинна дорівнювати 100 або 1 в залежності від одиниць виміру. Частка окремих показників кожної групи визначається так: мінімальне значення дорівнює 5; середнє 10; максимальне - 15. Оскільки K1.1 показує забезпеченість підприємства власним капіталом, а K1.2 і K1.3 – стан капіталу, Оскільки K1.1 показує забезпеченість підприємства власним капіталом, а K1.2 і K1.3 – стан капіталу, то серед показників другої групи найважливішим є K2.2; показники K2.1 і K2.3 і важливішим з них є K2.3. Найважливішими показниками третьої групи є K3.1 і K3.2. Клас підприємства – позичальника визначається залежно від його фінансового рейтингу, обчисленого у балах (таблиця 3.3). Перерахунок коефіцієнтів у бали здійснюється за формулами, наведеними в таблиці 3.4.

Таблиця 3.3 - Визначення класу позичальника залежно від його фінансового рейтингу

Рейтинг, бали	Клас позичальника та його характеристика
≥ 90	A - фінансова діяльність дуже успішна (прибуткова) і рівень рентабельності вищий, ніж середньогалузевий, що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов'язань за кредитними операціями.

80 – 89.9	Б - фінансова діяльність позичальника цієї категорії близька за характеристиками до класу "А", але ймовірність підтримання її на цьому рівні впродовж тривалого часу низька.
60 – 79.9	В - фінансова діяльність задовільна, проте надходження коштів та платоспроможність позичальника свідчать про ймовірність несвоєчасного погашення кредитної заборгованості у повній сумі і в строки, передбачені договором.
40 – 59.9	Г - фінансова діяльність незадовільна. Спостерігається її нестабільність упродовж року, а також високий ризик значних збитків. Ймовірність повного погашення кредитної заборгованості та відсотків за нею низька.
< 40	Д - фінансова діяльність незадовільна, є збитки. Кредитна операція не забезпечена ліквідною заставою або безумовною гарантією. Показники не відповідають установленим значенням. Ймовірність виконання зобов'язань з боку позичальника (контрагента) банку практично відсутня.

Таблиця 3.4 - Співвідношення між фінансовими коефіцієнтами і балами

Коефіцієнт	Залежність між значеннями коефіцієнта і балами		
	Загальна	Середньо-та довгострокова	Короткострокова
$K_{1.1}$	$16 K_{1.1} \leq 10$	$16 K_{1.1} \leq 10$	$16 K_{1.1} \leq 10$
$K_{1.2}$	$16 K_{1.2} \leq 5$	$16 K_{1.2} \leq 10$	-
$K_{1.3}$	$20 K_{1.3} - 12 \leq 5$	-	$40 K_{1.3} - 24 \leq 10$
$K_{2.1}$	$4 K_{2.1} \leq 5$	$4 K_{2.1} \leq 5$	$4 K_{2.1} \leq 5$
$K_{2.2}$	$0 \leq 120 K_{2.2} \leq 15$	$0 \leq 120 K_{2.2} \leq 15$	$0 \leq 120 K_{2.2} \leq 15$
$K_{2.3}$	$0 \leq 80 K_{2.3} \leq 10$	$0 \leq 80 K_{2.3} \leq 10$	$0 \leq 80 K_{2.3} \leq 10$
$K_{3.1}$	$12 K_{3.1} \leq 15$	-	$24 K_{3.1} \leq 30$
$K_{3.2}$	$0 \leq 24 K_{3.2} \leq 15$	$0 \leq 48 K_{3.2} \leq 30$	-
$K_{3.3}$	$0 \leq 16 K_{3.3} \leq 10$	$0 \leq 16 K_{3.3} \leq 10$	$0 \leq 16 K_{3.3} \leq 10$
$K_{3.4}$	$0 \leq 16 K_{3.4} \leq 10$	$0 \leq 16 K_{3.4} \leq 10$	$0 \leq 16 K_{3.4} \leq 10$

Якщо після перемноження значення коефіцієнту отримане число більше зазначеної частки даного показника, то кількість балів рівняється зазначеної частки показника. Якщо – менше, то враховується отримане значення. Порядок застосування викладеної вище методики проілюструємо на прикладі ТОВ "Прогрес" - підприємство, яке звернулося до банку з клопотанням про надання короткострокового кредиту. Результати оцінки кредитоспроможності підприємства зведені в таблицю 3.5.

Таблиця 3.5- Результати оцінки кредитоспроможності ТОВ "Прогрес"

Назва коефіцієнту	Значення	Перерахунок коефіцієнтів у бали
Забезпечення власним капіталом $K_{1.1}$	0,83	$B_{1.1} = 16 * 0,83 = 13,28 \geq 10 = 10;$
Ліквідність оборотних активів $K_{1.3}$	0,93	$B_{1.3} = 40 * 0,93 - 24 = 13,2 \geq 10 = 10;$
Коефіцієнт оборотності капіталу $K_{2.1}$	0,95	$B_{2.1} = 4 * 0,95 = 3,8 \leq 5 = 3,8;$
Норма прибутку $K_{2.2}$	0,016	$B_{2.2} = 0 \leq 120 * 0,016 \leq 15 = 1,92;$
Рівень рентабельності $K_{2.3}$	0,016	$B_{2.3} = 0 \leq 80 * 0,016 \leq 10 = 1,28;$
Коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язень $K_{3.1}$	5,79	$B_{3.1} = 24 * 5,79 = 138,96 \geq 30 = 30;$
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами $K_{3.3}$	4,98	$B_{3.3} = 0 \leq 16 * 4,98 \leq 10 = 79,68 \geq 10 = 10;$
Коефіцієнт маневреності власних коштів $K_{3.4}$	0,83	$B_{3.4} = 0 \leq 16 * 0,83 \leq 10 = 13,28 \geq 10 = 10$
Разом	-	77

Отже, фінансовий стан підприємства є задовільним і відповідає класу В, але цей клас свідчить про ймовірність несвоєчасного погашення кредитної заборгованості у повній сумі і в строки, передбачені договором. Проблеми можуть стосуватися стану забезпечення за кредитними операціями, необхідної документації, що свідчить про наявність і ліквідність застави тощо. Фінансова діяльність підприємства потребує пильнішого контролю.

Таким чином в результаті використання запропонованої методики ПАТ «Райффайзен Банк» " фінансовий стан ТОВ «Прогрес» було визначено нижчим на два рейтинги. Таким чином, треба особливо уважно вивчити фінансовий стан

підприємства, кредитувати за завищеною ставкою виходячи з достатньо високого рівня ризику, передбачити в кредитному договорі відповідні завищені штрафні санкції за порушення строків оплати та порекомендувати підприємству розробити заходи щодо покращення своєї кредитоспроможності.

Отже, використана методика оцінки кредитоспроможності має наступні переваги:

- використовуються показники, які відображають різні напрямки фінансового стану позичальника;
- завдяки розробленим формулам розрахунку балів враховується рівень виконання коефіцієнтів, а визначення величини відхилення в граничних зонах, дозволяє відносити позичальників до різних класів;
- показники, що використовуються та їх нормативні значення, залежать від терміну кредиту, що надається (довгостроковий чи короткостроковий).

3.3 Встановлення ліміту кредитування для фізичних осіб за результатами комплексної методики оцінки їх кредитоспроможності

Споживче кредитування в Україні даже в умовах повномасштабного вторгнення та зниження кількості населення, а значить і споживчого попиту, продовжує бути достатньо популярним. У боротьбі за клієнта банкіри намагаються зробити гроші ще більш доступними для споживачів і не зауважувати ризики збільшення проблемної заборгованості в майбутньому. Тому виникає необхідність у більш досконалому відборі клієнтів для споживчого кредитування.

Запропонована у цьому розділі методика поєднує в собі рейтингову систему оцінки кредитоспроможності позичальників та метод коефіцієнтів, що робить її більш ефективною за ту, що використовується ПАТ «Райффайзен

Банк» сьогодні. Окрім того зазначена методика дозволяє вирішити найбільш важливе питання регулювання овердрафтового кредитування, що набирає обертів, а саме - визначити ліміт кредитування для кожного позичальника, бо величина потреби клієнта в позичених коштах має відповідати його потенційній спроможності їх повернути. Для аналізу кредитоспроможності фізичної особи на першому етапі використовується бальна система оцінки факторів, що характеризують позичальника. Основна мета бальної оцінки - з'ясувати ступінь наближення розглянутого позичальника до групи найбільш надійних і обов'язкових клієнтів, здатних розраховуватися по своїх боргових зобов'язаннях. Перелік аналізованих факторів, критерії їхньої оцінки й відповідні їм бали наведені в таблиці 3.6. Залежно від кількості набраних балів визначається рейтинг позичальника по таблиці 3.7. У випадку, якщо позичальник набрав 9 і менш балів, подальший розгляд питання про надання кредиту припиняється.

Таблиця 3. 7 - Визначення рейтингу позичальника

Бали	Рейтинг позичальника
38-54	1 (високий)
24-37	2 (середній)
10-23	3 (низький)
менше 9	4 (дуже низький)

На другому етапі аналізу визначається коефіцієнт витрат (Кв), який характеризує поточний фінансовий стан позичальника і показує частку щомісячних витрат позичальника в його доході і уявляє собою відношення

Таблиця 3.6 - Бальна оцінка факторів, що характеризують позичальника

Фактор	Бал	Критерії оцінки
1	2	3
Особисті дані позичальника		
Вік позичальника: 18-25 років	1	Позичальники у віці від 25 до 50 років для жінок і 55 років

26-50 (55) років 51(56) -55 (60) років	5 3	для чоловіків є найбільш привабливими для банку, тому що в цей період, у позичальника, як правило, є постійне джерело доходу, воно має фінансову самостійність, що дає можливість якісно й у строк вносити платежі по кредиту. Позичальники у віці від 18 до 25 років, як правило, ще одержують освіту, не мають постійної роботи, не досягли фінансової незалежності. При наближенні позичальника до пенсійного віку 60 років у нього можуть виникнути проблеми, пов'язані із працевлаштуванням, платоспроможністю, станом здоров'я.
Період постійного проживання (у місці знаходження філії): до 1 року від 1 до 3 років понад 3 роки	1 3 5	Наявність постійної реєстрації (прописки) у місці знаходження філії (для міських філій) є обов'язковою умовою надання кредиту. Ніж довше строк проживання позичальника на одному місці, тим більше можливостей для оцінки репутації позичальника, його кредитної історії.
Сімейне становище: - одружений / заміжня - неодружений / незаміжня / у розлученні	2 1	Наявність родини розглядається як позитивний фактор для оцінки кредитоспроможності позичальника.
Службове становище		
Компанія – роботодавець: - великі комерційні структури (компанії, холдинги, банки, ін.), що стабільно працюють на ринку - середні фірми (АТ, ТОВ), що працюють у сфері виробництва, торгівлі, послуг. - малі підприємства, приватні підприємці, бюджетні організації, фірми, сфера діяльності яких пов'язана з високим рівнем фінансового ризику	5 3 1	Наявність постійного місця роботи позичальника є обов'язковою умовою надання кредиту. Заробітна плата по основному місцю роботи розглядається як основне джерело доходів позичальника. При віднесенні компанії до тієї або іншої групи варто враховувати профіль, форму власності, строк роботи на ринку, відомості про організацію, представлені позичальником. Бюджетні організації (освітні установи, медичні та ін.), організації, діяльність яких пов'язана з високим рівнем фінансового ризику, ставляться до групи з найменшою кількістю балів, незалежно від розмірів.
Посадовий рівень: - менеджер вищої ланки, керівник фірми - менеджер середньої ланки, начальник відділу - фахівець високої кваліфікації - фахівець	5 4 3 1	Для оцінки даного показника аналізуються рівень утворення, кваліфікація, професійний досвід, посада, яку обіймає позичальник, можливість професійного й кар'єрного росту, здатність позичальника у випадку звільнення знайти нове місце роботи без істотної втрати в доходах. Керівники й менеджери вищої й середньої ланки привабливі як позичальники, бо є найбільш високооплачуваними співробітниками фірми.
Стабільність зайнятості (період роботи в зазначеній компанії): до 1 року від 1 до 3 років від 3 до 5 років понад 5 років	1 3 4 5	Аналізується безперервність зайнятості протягом останніх 5-ти років. Всі перерви в роботі повинні бути пояснені позичальником. У випадку частоті зміни роботи, виявляються причини й обставини, що викликали їх: за власним бажанням або у зв'язку зі звільненням; у зв'язку із закриттям або реорганізацією підприємства; у зв'язку з більше привабливими умовами оплати; у зв'язку із професійним або кар'єрним ростом.

Продовження таблиці 3.6

1	2	3
Кар'єрний ріст: зміна роботи в останні 3 роки	2	Якщо зміна роботи в останні 3 роки була викликана кар'єрним ростом, підвищенням рівня оплати, то додаються бали в графу "Кар'єрний

супроводжувалася кар'єрним рухом		ріст", що розглядається як компенсуючий фактор.
Майнове положення позичальника		
Наявність депозиту у ПАТ «Райффайзен Банк»- на суму від 500 до 1000 USD - на суму від 1 000 до 5 000 USD - на суму понад 5 000 USD	2 3 5	Наявність внесків у ПАТ «Райффайзен Банк» може служити додатковим джерелом коштів, при щомісячних виплатах по кредиту. Всі внески повинні бути документально підтверджені договорами й виписками з рахунків.
Наявність внесків в інших бан-ках на суму понад 1 000 USD	2	Наявність внесків у банках свідчить про можливість позичальника робити нагромадження, розглядається як фактор, що компенсує.
Володіння пластиковими картами ПАТ «Райффайзен Банк» - Visa Electron (Cirrus / Maestro, ICB-card) - Visa Classic (Eurocard / Mastercard Mass) - Visa Gold (Eurocard / Mastercard Gold)	1 3 5	Наявність у позичальника пластикових карт ПАТ «Райффайзен Банк» свідчить про досвід роботи з банком. До розгляду приймаються кредитні й розрахункові карти міжнародних платіжних систем (VISA, Europay)
Наявність карт інших банків	2	Розглядається як фактор, що компенсує
Житлові умови: - наявність у власності позичальника (або родини позичальника) будинку / квартирі - проживає в муніципальній квартирі (не приватизованій), орендує квартиру - інші варіанти (проживає в кімнаті, гуртожитку, ін.)	5 3 0	Аналізуються житлові умови позичальника. Володіння нерухомістю (наявність у власності позичальника або в спільній власності родини позичальника вдома або квартири) позитивно характеризує кредитоспроможність позичальника, у випадку оренди варто оцінити регулярність внесення платежів, переконатися у відсутності заборгованості по оплаті. Власник будинку/квартири повинен документально підтвердити своє право власності (договір купівлі-продажу, свідчення про власність).
Наявність у власності рухомого майна: - автомобіль із роком випуску в останні 3 роки, що передують обігу за кредитом - ринкові цінні папери на суму не менш 1000 \$	3 2	Наявність значних активів у вигляді ліквідного майна може розглядатися як істотний фактор, що компенсує, що свідчить про здатності позичальника робити нагромадження, а також можливість погасити кредит за рахунок реалізації частини майна у випадку зниження доходів.
Кредитні відносини		
Одержання споживчих кредитів у ПАТ «Райффайзен Банк» - сумлінна кредитна історія (кредити погашалися без порушення строків або з прострочкою не більше 5 днів) - прийнятна кредитна історія (допускалися порушення строків погашення понад 5, але не більше 30 днів) - не користувався кредитами (у т.ч. кредитним лімітом по банківських картах)	5 5 0	При наявності кредитної історії у ПАТ «Райффайзен Банк» аналізуються дані, наявні в банку за поточний і попередній календарний роки, про споживчі кредити (у тому числі кредитах по банківських картах). Особлива увага приділяється своєчасності внесення платежів по кредиту. Всі випадки прострочення повинні мати пояснення позичальника. Позичальникам, що раніше допускали істотні порушення кредитної дисципліни (прострочення понад 30 днів, наявність простроченої заборгованості на момент обігу за кредитом, стягнення заборгованості через судові органи) кредит не надається.
Усього балів:		

На другому етапі аналізу визначається коефіцієнт витрат (K_v), який характеризує поточний фінансовий стан позичальника і показує частку щомісячних витрат позичальника в його доході і уявляє собою відношення щомісячних витрат позичальника до суми середньомісячного доходу. Коефіцієнт витрат розраховується на основі даних про доходи й витрати, наданих позичальником у заявці на кредит і підтверджених документально. Середньомісячні сукупні доходи розраховуються шляхом визначення середньоарифметичного значення сукупних доходів, отриманих і підтверджених позичальником. Розрахунковий період містить у собі 12 останніх місяців, за винятком випадків надання позичальником, що здійснює підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, декларації про доходи, коли за розрахунковий приймається останній податковий період.

До складу середньомісячних доходів позичальника включаються: чистий дохід за основним місцем роботи, дохід від роботи за сумісництвом, дохід у вигляді дивідендів, аліменти та виплати дітям, доходи від підприємницької діяльності та орендної плати тощо. До складу щомісячних витрат позичальника відносять поточні витрати, пов'язані з підтримкою життєдіяльності позичальника й членів його родини, обов'язкові щомісячні платежі, пов'язані з житлом (квартплата, комунальні платежі), платежі по кредитах, отриманих раніше, витрати на утримання автомобіля тощо.

Чим менше значення коефіцієнта K_v , тим краще фінансовий стан позичальника. Якщо частка щомісячних витрат позичальника в його доході становить більше 40% (коефіцієнт $K_v > 0,4$) подальший розгляд питання про надання кредиту припиняється. На третьому етапі аналізу визначається коефіцієнт платоспроможності K_p по таблиці 3.8 залежно від рейтингу позичальника, визначеного по таблиці 3.7 значення коефіцієнта витрат:

Залежно від коефіцієнта платоспроможності позичальникові привласнюється категорія на момент видачі кредиту (таблиця 3.9).

Позичальникам, віднесеним до четвертої категорії, кредит не надається.

Таблиця 3.8 - Визначення коефіцієнта платоспроможності позичальника

Коефіцієнт K_v (інтервал значень)	Рейтинг позичальника		
	1	2	3
0,20 та менше	0,35	0,30	0,25
від 0,21 до 0,25	0,30	0,25	0,20
від 0,26 до 0,30	0,25	0,20	0,15
від 0,31 до 0,35	0,20	0,15	0
від 0,36 до 0,40	0,15	0	0

Таблиця 3.9 - Визначення категорії позичальника

Коефіцієнт платоспроможності K_p	Категорія позичальника
0,35	1 - відмінна
0,30-0,25	2- добра
0,20-0,15	3- задовільна
0	4 - незадовільна

Ліміт кредитування визначається за формулою:

$$ЛК = Д * K_p * T,$$

де ЛК - максимальна сума кредиту, грн;

Д - середньомісячний сукупний дохід позичальника за розрахунковий період;

K_p - коефіцієнт платоспроможності (визначається по таблиці 3.3);

Т - строк кредитування в місяцях, зазначений у заявці на споживчий кредит, або період оборотності, установлений для банківських карт.

Застосуємо наведену методику оцінки кредитоспроможності фізичних осіб до позичальників Демченко В.М. та Кондратенко О.С. та визначимо ліміт кредитування для них (таблиця 3.10)

Отже, за методом рейтингової оцінки кредитоспроможності фізичних осіб на основі фінансових коефіцієнтів, обом позичальникам буде відмовлено

у кредитуванні, причому Демченко В.М. на другому етапі оцінки кредитоспроможності через зависоке значення коефіцієнта витрат, а Кондратенко на третій, через віднесення його до незадовільної категорії позичальників за значенням коефіцієнта платоспроможності.

Таблиця 3.10 - Визначення кредитоспроможності позичальника

Фактор, що аналізується		Бал	Бал позичальника	
			Демченко В.М.	Кондратенко О.С.
1	2	3	4	5
Вік позичальника:	18-25 років; 26-50 (55) років; 51(56) -55 (60) років.	1 5 3	5	1
Період проживання у місці знаходження філії:	- до 1 року; - від 1 до 3 років; - понад 3 роки.	1 3 5	5	3
Сімейне становище:	- одружений / заміжня; - холост / незаміжня / у розлученні.	2 1	2	2
Компанія—роботодавець	- великі комерційні структури (компанії, холдинги, банки, ін.); - середні фірми (АТ, ТОВ); - малі підприємства, приватні підприємці, бюджетні організації.	5 3 1	3	1
Посадовий рівень:	- менеджер вищої ланки, керівник; - менеджер середньої ланки, - ---- начальник; - фахівець високої кваліфікації;	5 4 3 1	5	1
Період роботи в зазначеній компанії:	-до 1 року; -від 1 до 3 років; -від 3 до 5 років; - понад 5 років.	1 3 4 5	4	4
Кар'єрний ріст:	зміна роботи в останні 3 роки супроводжувалася кар'єрним рухом.	2	-	-
Наявність депозиту у	- на суму від 500 до 1000 USD;	2	-	-

ПриватБанку	- на суму від 1 000 до 5 000 USD; - на суму понад 5 000 USD.	3 5		
Депозити в інших банках	- на суму понад 1 000 USD.	2	-	-
Пластикові картами ПриватБанку	- Visa Electron (Cirrus / Maestro, ICB-card); - Visa Classic (Eurocard / Mastercard Mass) - Visa Gold (Eurocard / Mastercard Gold).	1 3 5	-	-

Продовження таблиці 3.10

1	2	3	4	5
11 Картки інших банків	Visa, Europaу.	2	-	-
12 Житлові умови:	- наявність у власності позичальника (або його родини) будинку / квартирі - проживає в не приватизованій квартирі, орендує квартиру - інші варіанти	5 3 0	5	5
13 Наявність у власності рухомого майна:	- автомобіль (випуском в останні 3 роки); - ринкові цінні папери (не менше 1000\$).	3 2	3	3
14 Споживчі кредити	- сумлінна кредитна історія; - прийнятна кредитна історія; - не користувався кредитами.	5 5 0	5	0
15 Разом балів			37	20
16 Рейтинг позичальника (таблиця 3.6)			2	3
17 Всього доходів в місяць			13 500	18 560
18 Всього витрат			200	150
19 Коефіцієнт витрат (п.18 / п.17)			0,53	0.33
20 Коефіцієнт платоспроможності (таблиця 3.7)			-	0
21 Категорія позичальника (таблиця 3.8)			-	4
22 Ліміт кредитування			-	-

Адекватна оцінка кредитоспроможності має достатньо велике значення для формування ефективної кредитної політики, тощо вона дозволить знизити

кредитний ризик, що в кінцевому рахунку повинно привести до зниження ціни на позичковий капітал. Натомість нижчий рівень кредитних ставок сприятиме не лише підвищенню якості кредитного портфеля, внаслідок кредитування широкого кола позичальників, але й дозволить залучити до кредитування більшу кількість фізичних осіб, збільшити обсяги кредитування банку і зміцнити позиції на ринку.

Висновки до третього розділу

В третьому розділі магістерської роботи були розроблені та запропоновані наступні заходи щодо удосконалення процесу управління кредитною політикою банку.

Були розглянуті та систематизовані методи мінімізації кредитного ризику в процесі кредитування, які включають наступні напрямки: диверсифікацію кредитного портфелю, безперервний моніторинг кредиту, страхування кредитів, оперативність при стягненні боргу, оцінка якості позичальника, установлення лімітів кредитування, забезпечення кредитів.

Диверсифікація кредитного портфеля полягає в розміщенні кредитних ресурсів за кількома напрямками серед позичальників. Також важливо, щоб позичальники належали до різних вікових категорій, займалися різною діяльністю і мали різні райони проживання. Такий інструмент, як концентрація, є протилежністю диверсифікації і полягає в тому, що банки орієнтовані на надання певних галузей, регіонів і певних видів кредитів. Лімітування - це інструмент, який мінімізує надмірну концентрацію або диверсифікацію кредитного портфеля. Обмеження-це значення, яке відображається в абсолютних межах, тобто сума кредиту, або максимально

можлива сума виданого кредиту у відносному вираженні (коефіцієнти та індекси). Встановлення кредитних лімітів забезпечує контрольоване формування кредитного портфеля з певними параметрами: ризиком, прибутковістю і ліквідністю.

З метою удосконалення кредитування юридичних та фізичних осіб ПАТ «Райффайзен Банк» були запропоновані наступні заходи:

- запровадження нових видів банківських продуктів для юридичних осіб, таких як револьверне та контокорентне кредитування;
- запровадження нових видів банківських продуктів для фізичних осіб з орієнтацією на найменш захищені версти населення;
- створення окремої програми з кредитування підприємців, які бажають створити власну справу (кредитування стартового капіталу);
- виключення з переліку можливої застави: акції та облігації підприємств, які знаходяться на окупованій території; іншого майна, у тому числі нерухомості, що знаходиться на окупованій території; цінних паперів підприємств, які не входять у індекс ПФТС.

Отже, крім того, в магістерській роботі запропонована використовувати для юридичних осіб методику оцінки кредитоспроможності, яка має наступні переваги:

- використовуються показники, які відображають різні напрямки фінансового стану позичальника;
- завдяки розробленим формулам розрахунку балів враховується рівень виконання коефіцієнтів, а визначення величини відхилення в граничних зонах, дозволяє відносити позичальників до різних класів;
- показники, що використовуються та їх нормативні значення, залежать від терміну кредиту, що надається (довгостроковий чи короткостроковий).

З метою удосконалення процесу кредитування фізичних осіб розроблено методичний підхід до встановлення ліміту кредитування для

фізичних осіб за результатами комплексної методики оцінки їх кредитоспроможності. Запропонована у цьому розділі методика поєднує в собі рейтингову систему оцінки кредитоспроможності позичальників та метод коефіцієнтів, що робить її більш ефективною за ту, що використовується ПАТ «Райффайзен Банк» сьогодні. Окрім того зазначена методика дозволяє вирішити найбільш важливе питання регулювання овердрафтового кредитування, що набирає обертів, а саме - визначити ліміт кредитування для кожного позичальника, бо величина потреби клієнта в позичених коштах має відповідати його потенційній спроможності їх повернути. Таким чином, в третьому розділі магістерської роботи запропонований комплекс заходів, направлених на удосконалення управління кредитною політикою ПАТ «Райффайзен Банк»

Висновки

Дослідження процесу управління кредитною політикою банку дозволило нам зробити ряд висновків наукового та практичного характеру:

- узагальнені основні напрямки тлумачення поняття «кредитна політика». Були досліджені існуючі визначення сутності кредитної політики як поняття. Таким чином, аналіз спільного та відмінностей у визначеннях різних вчених дозволяє сформулювати власне визначення кредитної політики. Кредитна політика - система принципів та цілей певного банку на кредитному ринку, яка передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод. Таке визначення кредитної політики дозволяє комплексно врахувати її змістовну сутність;

- розглянуті та систематизовані функції кредитної політики. До загальних функцій кредитної політики можна віднести: комерційну функцію,

що проявляється в цільовій орієнтації банку на отримання прибутку; стимулюючу функцію, що проявляється в задоволенні потреб держави та клієнтів банку в кредитних ресурсах; контролюючу функцію, що направлена на оцінку кредитних ризиків та їх мінімізацію. До специфічних функцій кредитної політики слід віднести: формування системи цілей управління кредитною діяльністю банку; забезпечення узгодженості інтересів різних кредиторів та позичальників;

— досліджені фактори формування кредитної політики банку та їх класифікація. В першу групу виділено фактори, що здійснюють зовнішній вплив на кредитну політику окремого банку з боку держави, а також державних та місцевих органів регулювання і нагляду. До другої групи факторів, що визначають кредитну політику банку, слід віднести внутрішні чинники, що генеруються власне банком. І до третьої групи факторів, відносяться чинники, що пов'язані із специфікою фінансово-господарської діяльності банківських клієнтів-позичальників.

— аналіз кредитного ринку України показав, протягом аналізованого періоду відбулося скорочення частки кредитного портфеля в загальній структурі банківських активів. Протягом 2019-2022 рр. спостерігається зростання обсягів ВВП. Однак, темпи зростання ВВП значно перевищують темпи зростання обсягів наданих банківських кредитів, які не мають такої позитивної динаміки. З 2019 року до 2023 року спостерігається тенденція скорочення обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Це насамперед пояснюється тим, що жорсткі карантинні обмеження суттєво скоротили діяльність окремих галузей економіки, а також зависокою вартістю кредитів, низькою платоспроможністю позичальників. Окрім війна в країні суттєво вплинуло на кредитну діяльність комерційних банків. Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну у 2022 році порушило тенденцію поступового зниження частки проблемних кредитів українських банків, яка

спостерігалася з 2019 року.

— аналіз фінансової звітності банку за 2021-2023 роки свідчить про зростання власного капіталу за період аналізу на 45,46 % та зобов'язань на 46,35 %. Зростання власного капіталу пояснюється, в основному, зростанням нерозподіленого прибутку на 259,1 %.

Чистий прибуток банку в 2023 році по зрівнянню з 2022 роком збільшився на 223,26 %, що є значним досягненням банку. За період аналізу доходи Райффайзен Банк зросли на 65,3 %, із них 29,98 % - це приріст доходів в 2023 році. Такий приріст був забезпечений приростом процентних доходів та комісійних доходів. Окрім зростання доходів чистий прибуток зріс також від операцій з фінансовими інструментами (на 439,55%). Однак їх питома вага в структурі доходів незначна. Аналіз показників рентабельності діяльності Райффайзен Банк показав, що протягом 2023 року в Райффайзен Банк збільшились всі показники рентабельності, що пов'язано з активізацією діяльності банку на фінансовому ринку, значним підвищенням його доходів та чистого прибутку. В 2021 та в 2023 роках всі показники рентабельності діяльності банку перевищували значення, що рекомендуються.

— аналіз кредитної політики банку показав, що у структурі кредитного портфеля за категорією позичальника у 2023 році найбільшу вагу займають кредити, надані великим підприємствам (79,8% у 2022 році і 78,2% у 2023 році). Така зміна відбулася тому, що у 2023 році збільшилась питома вага кредитів малим та мікро- підприємствам (відповідно на 1,1% та 0,6%). Слід вказати на значні темпи приросту кредитів, що надані великим підприємствам, у 2022 році по відношенню до 2021 року (52.8%), а також збільшення їх питомої ваги в структурі кредитів (на 6,8%). На другому місці знаходяться кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби. У 2023 році в порівнянні з 2022 роком вони збільшились на 7,6%. Їх питома вага в загальній сумі кредитів склала 13,1% в 2021 році, 9,7% в 2022 році та 9,5% у 2023 році

відповідно. Тобто спостерігається тенденція зменшення їх питомої ваги в загальній сумі кредитів (за три роки на 3,6%). Кредити, що надані малим підприємствам, збільшились на 29,2% у 2023 році. Їх питома вага у структурі кредитів також збільшилась на 1,1 %. Найменшими сумами на протязі останніх двох років видавалися кредити мікро-підприємствам. Однак сума цих кредитів збільшилась у 2023 році на 36,2%, що є найбільшим приростом у 2023 році. Однак спостерігається зменшення їх питомої ваги в загальній сумі кредитів за період 2021-2023 рр. на 1,7%. Незважаючи на економічну та фінансову кризу в 2023 році банк активно кредитував своїх клієнтів і загальний обсяг кредитів значно збільшився.

З метою удосконалення кредитування юридичних та фізичних осіб ПАТ «Райффайзен Банк» були запропоновані наступні заходи:

- запровадження нових видів банківських продуктів для юридичних осіб, таких як револьверне та контокорентне кредитування та запровадження нових видів банківських продуктів для фізичних осіб з орієнтацією на найменш захищені версти населення;
- виключення з переліку можливої застави: акції та облігації підприємств, які знаходяться на окупованій території; іншого майна, у тому числі нерухомості, що знаходиться на окупованій території; цінних паперів підприємств, які не входять у індекс ПФТС.

Отже, крім того, в магістерській роботі запропоновано використовувати для юридичних осіб методику оцінки кредитоспроможності, яка має наступні переваги:

- використовуються показники, які відображають різні напрямки фінансового стану позичальника;
- завдяки розробленим формулам розрахунку балів враховується рівень виконання коефіцієнтів, а визначення величини відхилення в граничних зонах, дозволяє відносити позичальників до різних класів;

– показники, що використовуються та їх нормативні значення, залежать від терміну кредиту, що надається (довгостроковий чи короткостроковий).

З метою удосконалення процесу кредитування фізичних осіб розроблено методичний підхід до встановлення ліміту кредитування для фізичних осіб за результатами комплексної методики оцінки їх кредитоспроможності. Запропонована у цьому розділі методика поєднує в собі рейтингову систему оцінки кредитоспроможності позичальників та метод коефіцієнтів, що робить її більш ефективною за ту, що використовується ПАТ «Райффайзен Банк» сьогодні. Окрім того зазначена методика дозволяє вирішити найбільш важливе питання регулювання овердрафтового кредитування, що набирає обертів, а саме - визначити ліміт кредитування для кожного позичальника, бо величина потреби клієнта в позичених коштах має відповідати його потенційній спроможності їх повернути.

Таким чином, в магістерській роботі запропонований комплекс заходів, направлених на удосконалення управління кредитною політикою ПАТ «Райффайзен Банк»

Список використаних джерел

- 1 Антипенко Н. В., Охріменко В. В. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України у сучасних умовах. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 12(1). С. 5-8.
- 2 Баланюк М. В. Аналіз депозитної та кредитної політики комерційних банків України. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2020. Вип. 2. С. 22-31.
- 3 Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія. О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар та ін.. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 152 с.
- 4 Бортніков Г. П., Любіч О. О., Гладких Д. М. Державні банки в умовах воєнного стану: ключові проблеми та заходи реагування. Фінанси України. 2022. № 4. С. 67-91.
- 5 Волкова В.В., Волкова Н.І. Практичне застосування моделі оцінки ризику кредитного портфелю банку. Финансы, учет, банки. 2014. № 1 (20). С. 71-79.
- 6 Герасименко А. В. Особливості взаємозв'язку між банківським кредитуванням промисловості та фінансовою стійкістю банків. Бізнес Інформ. 2022. №3. С. 93-101. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-3-93-101>
- 7 Гладких Д. М. Основні проблеми іпотечного кредитування та напрями його активізації в Україні. Бізнес Інформ. 2022. №1. С. 339-344. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-339-344> (дата звернення: 02.09.2024).
- 8 Глущенко С., Шпортюк В. Фактори попиту на банківські кредити в Україні: моделювання та оцінка. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми

теорії та практики. 2021. № 1. С. 46-56.

9 Глущенко Ю. А. Шляхи оптимізації кредитної політики як запорука фінансової безпеки банку. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2022. № 2. С. 111-118.

10 Гуцал І. С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України : (питання теорії, методики, практики) / Гуцал І. С. – Л. : ВАТ «БІБЛЬОС», 2001. – 242 с.

11 Дем'яненко І. В., Бандура Ю. В. Роль НБУ в формуванні кредитного портфеля комерційного банку. Ефективна економіка. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7650>. (дата звернення: 09.11.2024)

12 Демчук Н. І., Мазур І. М., Вишнякова І. В. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2016. 300с.

13 Дзюблюк О. В., Прийдун Л. М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 295 с.

14 Добровольська О. В., Йолтухівський В. М. Ліквідне забезпечення як запорука якісної кредитної політики комерційного банку: практичний аспект. Ефективна економіка. 2021. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8762> (дата звернення: 09.10.2024).

15 Довгань Ж.М. Менеджмент у банку: підруч. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 512 с.

16 Дробязко А. О., Любіч О. О., Олійник Д. І. Оптимізація моделей бізнесу державних банків в умовах посилення вимог до фінансової безпеки у 2022 році. Фінанси України. 2022. № 1. С. 74-89.

17 Єрмошкіна О. В., Букреєва Д. С., Путров А. В. Інструменти удосконалення діяльності комерційного банку в умовах цифрової трансформації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. 2022. № 1. С. 184-189.

- 18 Журавльова Т. О., Макаренко Ю. П., Турова Л. Л, Сірко А. Ю. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с.
- 19 Зайцева Л. О., Зайцев Г. В. Банківське кредитування компаній електроенергетичного комплексу. Бізнес Інформ. 2022. №2. С. 105-111. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-2-105-111>
- 20 Звіти про фінансову стабільність. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/stability> (дата звернення: 015.20.2024).
- 21 Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с.
- 22 Іващенко А. Г., Городецька Т. Б., Мелешкевич С. О. Огляд сучасного стану споживчого кредитування у комерційних банках України та його організаційно-економічне забезпечення. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 12. С. 22-28.
- 23 Ісаян А. М., Сословський В. Г. Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності : монографія. Харків: ФОП Здоровий Я.А., 2017. 217с.
- 24 Калівошко О. М. Аналіз системно важливих комерційних банків. Облік і фінанси. 2019. № 1. С. 83-91.
- 25 Карчева Г. Т. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України : монографія. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 279 с.
- 26 Кононенко Г. І., Никоненко А. О. Кредитна політика комерційного банку в ринкових умовах. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 16. С. 24-30.
- 27 Копилюк О. І., Ногінова Н. М., Музичка О. М., Кульчицька Н. С. Фінансовий менеджмент в банку: навч. посіб. Львів: вид-во «Ліга-Прес», 2015. 236 с.
- 28 Краснова І. В., Лавренюк В. В. Підходи до моделювання

операційного ризику банку. Бізнес Інформ. 2022. №4. С. 110-119. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-110-119> (дата звернення: 08.10.2024)

29 Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. Проблеми економіки. 2020. №3. С. 176-83. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-176-183> (дата звернення: 05.09.2024).

30 Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління кредитним ризиком банку : монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.

31 Лачкова В. М., Лачкова Л. І., Шевчук І. Л. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2017. 180 с.

32 Макаренко Ю. П., Шевченко А. В. Аналіз управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ «ОТП Банк». Економіка та держава. 2021. № 1. С. 24-29. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.24

33 Майорова Т. В. Банківське кредитування інвестиційних проектів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Т. В. Майорова ; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2000. – 19 с.

34 Мацелюх Ю. В. Р2Р-кредитування як інноваційний інструмент розвитку кредитного ринку: зарубіжний досвід і можливості для України. Бізнес Інформ. 2022. №9. С. 82-87. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-82-87>

(дата звернення: 18.09.2024)

35 Мельник О. М. Інформаційне забезпечення оцінки фінансової стійкості банку. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1. С. 15-19.

Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, схв. Рішенням Правління Національного банку України від 15.12.2017№803-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/vr803500-17#n19434> (дата звернення: 18.09.2024)

36 Механізми забезпечення ефективності та конкурентоспроможності

банківської системи та економіки України : монографія; за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 311 с.

37 Міщенко В. І., Науменкова С. В. Вдосконалення механізмів управління операційними ризиками банку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2022. № 25. С. 102- 109.

38 Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку: монографія; за заг. ред. С. О. Дмитрова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 264 с.

39 Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision>

40 Овчелупова О. М. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. 2020. № 3. С. 106-114.

41 Офіційний сайт Асоціації українських банків <https://aub.org.ua/> (дата звернення: 18.09.2024)

42 Офіційний сайт ПАТ «Райффайзен Банк». URL: <https://raiffeisen.ua/about/info> (дата звернення: 18.09.2024)

43 Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 18.09.2024)

44 Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику: постанова Правління НБУ від 24.12. 2019 № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156500-19#Text> (дата звернення: 19.09.2024)

45 Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 10.09.2024)

46 Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: постанова Правління Національного банку України від 22.12.2017 № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0141500-17> (дата звернення: 18.09.2024)

47 Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 28.09.2024)

48 Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 №460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0460500-09> (дата звернення: 28.09.2024)

49 Рац О. М., Алфімова А. С. Сучасні напрями розвитку фінансових технологій у банківському секторі України. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 4(2). С. 9-13.

50 Рудевська В. І. Бізнес-архітектура банківського сектору у забезпеченні зростання економіки країни: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Автограф, 2021. 236 с.

51 Рудевська В. І. Теоретико-змістовна характеристика визначення бізнес-моделі банку з державною участю. Бізнес Інформ. 2022. №2. С. 98-104. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-2-98-104> (дата звернення: 7.09.2024)

52 Рушишин Н. М., Мединська Т. В., Клименко С. М. Застосування антикризового менеджменту банками України в умовах сучасних викликів. Бізнес Інформ. 2022. №1. С. 314-322. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459->

2022-1-314-322 (дата звернення: 7.09.2024)

53 Соловей Н. В., Скрипниченко І. О. Проблеми якісної оцінки кредитного портфелю комерційного банку. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 1(2). С. 15-19.

54 Холодна Ю., Попова Ю. Особливості регулювання ліквідності комерційних банків в сучасних умовах. Економічний форум. 2022. № 2. С. 152-156.

55 Холявко Н. І., Козлянченко О. М. Світові тенденції діджиталізації банківського сектора. Проблеми економіки. 2021. №2. С. 217-224. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-2-217-224> (дата звернення: 28.08.2024)

56 Худолій Ю. С., Халєвіна М. О. Фінтехнології в банківському бізнесі: реалії та перспективи. Проблеми економіки. 2021. №1. С. 134-142. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-134-142> (дата звернення: 28.08.2024)

57 Череп О. Г., Куц Г. О. Заходи щодо покращення кредитної діяльності комерційних банків України. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2019. Вип. 1. С. 114-116.

58 Чиж Н. М. Функціонування банківської системи України: проблеми та перспективи. Бізнес Інформ. 2022. №4. С. 103-110. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-103-110> (дата звернення: 18.09.2024)

59 Чмутова І. М., Андрійченко Ж. О., Колесніченко А. С., Камсарян М. К. Забезпечення прибутковості банку на основі визначення стадій розвитку інноваційних кредитних продуктів. Проблеми економіки. 2020. №2. С. 365-373. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-365-373> (дата звернення: 15.09.2024)

60 Шульга Н., Котенко У., Степаник А. Банківське кредитування комерційної нерухомості. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2021. № 5. С. 112-126.

61 Яремко І. Й., Загорітній М. В. Кредитний моніторинг в комерційних банках як спосіб попередження виникнення проблемної заборгованості. Молодий вчений. 2021. № 4(2). С. 345-349.

62 Khalatur S., Tvaronavičienė M., Dovgal O., Levkovich O., Vodolazska O. Impact of selected factors on digitalization of financial sector. Entrepreneurship and Sustainability. 2022. Issues 10(1). P. 358-377. [https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19)) (дата звернення: 16.10.2024)

63 Kornivska, Valeriia O. (2022) “The Role Played by the Digital Transformation of Ukraine’s Financial Sector in the Context of Post-War Reconstruction: Opportunities and Risks”. Business Inform 8:27-35. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-27-35> (дата звернення: 16.10.2024)

64 Statistical Data Warehouse. ECB. URL: <https://sdw.ecb.europa.eu/>
Website of European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення: 16.10.2024)

АКТ

перевірки кваліфікаційної роботи магістра на наявність ознак
академічного плагіату

Відповідно до даних сервісу Strikeplagiarism кваліфікаційна робота
«Управління кредитною політикою банку», автора: Раевский Іліяс містить
49,64 % запозичень. Ознаки академічного плагіату – відсутні.

Перевірку виконала доцент кафедри «Фінанси, облік і аудит» Вікторія
Орлова

09.12.2024 р.